

Syrjäytyneitä kuvaavat kategoriat ja moraalisen järjestyksen rakentuminen internetin
keskustelupalstalla

PÄIVI KAIVOLA
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KAIVOLA, PÄIVI: Syrjäytyneitä kuvaavat kategoriat ja moraalisen järjestyksen rakentuminen internetin keskustelupalstalla

Pro gradu -tutkielma, vi + 73 s.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Kirsi Günther

Syyskuu 2015

Tutkielmassa tarkastellaan syrjäytyneistä rakentuvia kategorioita sekä moraalista järjestystä internetin keskustelupalstalla. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten syrjäytymistä koskevissa keskusteluissa kategorisoidaan syrjäytyneitä ja minkälaista moraalista arviointia on havaittavissa syrjäytyneistä suhteessa ei-syrjäytyneen kategoriaan.

Tutkimuksen metodologisena lähtökohtana on Harvey Sacksin alkutuotantoon perustuva jäsenkategoria-analyysi ja sen myöhemmät sovellukset. Kategoriat ja niiden käyttö kertovat paljon siitä, mitä pidetään normaalina, arvokkaana tai poikkeavana, eli niiden kautta tuotetaan moraalista järjestystä.

Tutkimusaineistona on Suomi24 -sivuston syrjäytymistä koskevat keskustelut. Aineisto sisältää 423 yksittäistä viestiä, jotka on kirjoitettu vuosina 2011–2015.

Tutkimuksen tulosten valossa syrjäytynyt voi sijoittua työttömän, kouluttautumattoman, köyhän, sairaan, yksinäisen, laiskan, vapaaehtoisesti syrjäytyneen tai syrjäytetyn kategoriaan. Kategoriat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan henkilö voi kuulua useampaan kategoriaan, mikä viittaa syrjäytymisen ja huono-osaisuuden kasaantumiseen. Keskustelupalstalla esiintyy moraalista arviointia syrjäytyneiksi kategorisoituvien henkilöiden toiminnasta ja ominaisuuksista. Erityisesti työttömiin ja sosiaalietuuksia saaviin kohdistuu palstalla paheksuntaa ja syyllistämistä. Sen sijaan syrjäytyneen vastakohta, normaalin kategoriaan määrittyvä henkilö näyttäytyy kouluttautuneena, työssäkäyvänä, omillaan toimeentulevana, tunnollisesti raha-asiansa hoitavana, terveenä ja sosiaalisesti aktiivisena kansalaisena.

Avainsanat: kategoria-analyysi, keskustelupalstat, syrjäytyminen

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

KAIVOLA, PÄIVI: The categories describing the socially excluded and constructing moral order on an Internet discussion board

Master's Thesis, vi + 73 pages

Social Work

Supervisor: Kirsi Günther

September 2015

This master's thesis focuses on categories that describe the socially excluded and constructing moral order on an Internet discussion board. The purpose of the research is to find out how socially excluded people are categorized, and what kind of moral assessment can be seen in discussions concerning the socially excluded in relation to people who are not considered socially excluded.

The methodological basis for the research can be found on Harvey Sacks' early work, Member Category Analysis, and its subsequent applications. Categories and how they are used reveal a lot about what is defined as normal, valuable or deviant. Thus, moral order is constructed through categories.

The research material consists of 423 single messages on Suomi24 discussion board concerning social exclusion. The messages are written in 2011–2015.

According to the results of the analysis, a person who is considered socially excluded can be a member in the following categories: unemployed, uneducated, poor, sick, lonely, lazy, voluntarily marginalized, or ousted. Categories are not exclusive but a person can belong to several categories, which refers to accumulation of social exclusion and disadvantage. The discussions contain moral assessment of activities and characteristics of the people who are considered excluded. Disapproval and blame are eminently placed toward the unemployed and recipients of social benefits. The opposite of socially excluded, i.e., a person of normal category appears socially active, healthy, educated, in work, self-supporting and able to manage one's finances.

Keywords: category analysis, discussion board, social exclusion

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SYRJÄYTYMINEN	4
2.1 Syrjäytymisen käsitteen määrittelyn vaikeus ja monimuotoisuus.....	4
2.2 Syrjäytymisen ulottuvuudet.....	8
2.3 Syrjäytymisen laajuus.....	11
2.4 Syrjäytymisen hinta.....	14
2.5 Suomalaisen syrjäytymiskeskustelun historiaa	15
3 VERKKOKESKUSTELUT TUTKIMUSKOHTENA	19
3.1 Verkkovuorovaikutuksen tutkimus	19
3.2 Keskustelupalstat.....	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
4.1 Metodologisena lähtökohtana kategoriatutkimus.....	24
4.2 Tutkimustehtävä	27
4.3 Tutkimusaineiston kuvaus	28
4.4 Eettiset kysymykset.....	30
4.5 Aineiston analyysi	31
5 SYRJÄYTYNEEN KATEGORIAMUOTOISUUS KESKUSTELUPALSTALLA	35
5.1 Työtön	35
5.2 Kouluttautumaton.....	38
5.3 Köyhä	40
5.4 Sairas	42
5.5 Yksinäinen.....	44
5.6 Laiska	47
5.7 Vapaaehtoisesti syrjäytynyt.....	49
5.8 Syrjäytetty	52

5.9. Tulosten yhteenveto	54
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	56
6.1 Tulosten pohdinta	56
6.2 Tutkimuksen arviointia.....	59
LÄHTEET	61

TAULUKOT

Taulukko 1. Syrjäytymisen ulottuvuudet.....	10
Taulukko 2. Syrjäytyneet 15–29 -vuotiaat.....	12
Taulukko 3. Syrjäytyneen kategoriat keskustelupalstalla.....	54

1 JOHDANTO

Syrjäytyminen on jo pitkään ollut yksi polttavimmista teemoista yhteiskunnallisessa keskustelussa. Se on kiinnostanut niin tutkijoita, päätöksentekijöitä kuin mediaakin. Syrjäytymisestä käytiin viimeksi iso julkinen keskustelu vuonna 2012, kun presidentti Sauli Niinistö lanseerasi nuorten syrjäytymisen vastaisen kampanjan ja kokosi sen nettisivulle tietoa ja keinoja ongelmaan puuttumiseksi. Suomessa arvioitiin tuolloin olevan noin 50 000 syrjäytynyttä 15–29-vuotiasta. Luku vastaa kokonaista ikäluokkaa. (Myrskylä 2011; Tammi 2015.) Syrjäytyminen on ilmiö, joka koskettaa ja puhututtaa meitä kaikkia.

Syrjäytyminen on myös yksi kompleksisimmista yhteiskunnallisista ilmiöistä, ja sen määrittelemisen on haasteellista. Tuula Helneen (2002, 51) mukaan syrjäytymiseksi kutsuttu asiantila ei ole mikään luonnonilmiö, vaan syrjäytyminen konstruoituu sitä tuottavan katseen avulla. Syrjäytyminen on siis suhteellista, ja sen näkyväksi tuleminen tai tekeminen riippuu kenties enemmän sen viitekehystä kuin ilmiön omasta olemuksesta. Syrjäytymisilmiön kohdistuva tarkastelu on historiallis-yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti määrittyvää. Syrjäytymiskeskustelun taustalta löytyy hallinnollisia pyrkimyksiä, taloudellisia prioriteetteja, kulttuurisia arvoja ja muuttuvan yhteiskunnan tuottamaa epävarmuutta. Ihmiset luovat vuorovaikutuksessa ja keskusteluissa kuvaa syrjäytyneistä – siitä ketkä ovat syrjäytyneitä ja minkälaisia piirteitä heihin liittyy. Syrjäytymisestä ja syrjäytyneistä puhuminen on rajanvetoa: syrjäytyneet määritetään ja sijoitetaan normaaliuden ulkopuolelle, reunoille ja moraaliseen toiseuteen. Syrjäytymisen käsitteeseen sisältyy siis mielikuva joukosta ihmisiä, joita yhdistää heidän etääntymisensä yhteiskunnan normaliteetin ytimestä. (Mt., 51, 75, 98.)

Suuri osa syrjäytymistä koskevista tutkimuksista on toteutettu sosiaali- ja nuorisotoimen ammattilaisten ja työvoimaviranomaisten näkökulmasta, asiakirjoja sekä toimenpideohjelmien ja sosiaalipolitiikan diskursseja tutkimalla. Esimerkiksi Otso Sandberg (2015) on tutkinut väitöskirjassaan syrjäytymisen käsitteen juurtumista suomalaiseen politiikan ja hallinnon kieleen. Anna-Liisa Lämsä (2009) puolestaan on tarkastellut lasten ja nuorten syrjäytymistä sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Itse olen omassa tutkielmassani sen sijaan kiinnostunut tavallisten ihmisten ajatuksista syrjäytymisestä ja ennen kaikkea siitä, minkälaisina syrjäytyneet ihmiset näyttäytyvät

arkisissa keskusteluissa. Lähestyn aihetta tutkimalla internetin erään keskustelupalstan syrjäytymistä koskevia keskusteluja.

Metodologisenä viitekehyksenä tutkimuksessani toimii kategoria-analyysi. Kategorioiden tutkimuksessa on Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen (2012, 9) mukaan viime kädessä kyse kulttuurin ja moraalien tarkastelemisesta. Kategoriat syntyvät kun nimeämme ja luokittelemme ihmisiä ja asioita. Kategoriat ovat olennaisia niin toisten ihmisten kuin itsemmekin määrittelyn välineitä, niin hyvässä kuin pahassa. Kategoriat ja niiden käyttö kertovat paljon ajasta, jossa elämme, siitä mitä pidämme normaalina, arvokkaana tai poikkeavana. Pro gradu -tutkielmani tavoitteena onkin selvittää, minkälaisia kategorioita keskustelupalstalla syntyy puhuttaessa syrjäytyneistä. Tätä kautta rakentuu kuva siitä, keitä syrjäytyneet ovat. Lisäksi minua kiinnostaa kategorioiden käyttöön liittyvä moraalinen arviointi. Tarkastelen, minkälaista moraalista järjestystä keskustelupalstan syrjäytymistä koskevissa kirjoituksissa tuotetaan: mikä on syrjäytymistä ja mikä taas normaalina pidettyä ja hyväksyttyä toimintaa eli se mitä syrjäytyminen ei ole? Kuten Helne (2002, 1–2) toteaa, käyttäessämme jotakin käsitettä viittaamme aina myös siihen mitä se ei ole tai mikä siitä puuttuu. Lähden siis selvittämään, millaisena syrjäytyneen ja normaalin kansalaisen kategoriat näyttäytyvät suhteessa toisiinsa.

Tämän aiheen pariin minut johdatti kiinnostus syrjäytymistä koskevaan keskusteluun. Syrjäytyminen on aina ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä aihe, joka liittyy läheisesti sosiaalityöhön. Lisäksi jo aikaisemmissa opinnoissani kasvatustieteissä olen perehtynyt jonkin verran syrjäytymisen tematiikkaan koulutuksen ja työelämän konteksteihin liittyen, joten halusin yhdistää tutkielmassani aineksia sekä edellisistä että nykyisistä opinnoistani.

Tutkielmani etenee niin, että seuraavassa luvussa (luku kaksi) taustoitan aiempaa syrjäytymiseen liittyvää tutkimusta. Lähden liikkeelle syrjäytymisen käsitteen määrittelystä, josta siirryn tarkastelemaan syrjäytymisen ulottuvuuksia eli millä eri tavoin syrjäytyminen ilmenee, sekä syrjäytymisen laajuutta ja sen kustannuksia yhteiskunnalle. Lisäksi pyrin valottamaan suomalaisen syrjäytymiskeskustelun historiaa. Kolmannessa luvussa tarkastelen verkkovuorovaikutuksen tutkimusta ja sen erityispiirteitä sekä seikkoja, jotka verkkokeskusteluja tutkittaessa on hyvä huomioida. Luvussa neljä kuvaan tutkimukseni metodologisia taustoja ja tutkimuksen toteutuksen kulkua. Esittelen tutkimustehtäväni ja käyttämäni tutkimusaineiston sekä pohdin tutkimukseni eettisiä seikkoja. Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset, joita myös pyrin peilaamaan

aiempaan tutkimustietoon. Kuudes luku sisältää tutkimustulosten pohdintaa ja arviointia tutkielman onnistumisesta.

2 SYRJÄYTYMINEN

Tässä luvussa avaan syrjäytymisen käsitteellistä ja teoreettista taustaa sekä pyrin selvittämään syrjäytymisen ilmenemismuotoja ja laajuutta. Keskityn pääasiassa suomalaiseen syrjäytymistä koskevaan tutkimukseen ja keskusteluun, sillä näen syrjäytymiskeskustelun rakentuvan hyvin pitkälti paikallisessa sosiaalipoliittisessa ja kulttuurisessa kontekstissa.

2.1 Syrjäytymisen käsitteen määrittelyn vaikeus ja monimuotoisuus

Mitä syrjäytymisellä tarkalleen ottaen tarkoitetaan? Syrjäytyminen on varmasti jokaiselle ainakin jollakin tasolla tuttu termi, joka on ollut näkyvästi esillä esimerkiksi television ajankohtaisohjelmissa ja poliittisessa keskustelussa.

"Työttömät, pitkäaikaistyöttömät, päihdeongelmaiset, huumeiden käyttäjät, rikolliset, vangit, kodittomat, asuntoloissa asuvat, köyhät, uusköyhät, velkaloukkuihin jääneet, toimeentulotuen saajat, alhaisen koulutuksen saaneet, yksinhuoltajat, naiset, aikamiespojat, eronneet miehet, vanhukset, nuoret, lapset, homoseksuaalit, prostituoidut, lähiöasukkaat, syrjäseutujen asukkaat, maahanmuuttajat, etniset vähemmistöt, mielenterveysongelmaiset, kroonikkopotilaat..."

Edellä Helne (2002, 73) luettelee pitkän listan ihmisyhmiä, jotka on joskus niputettu syrjäytyneiksi tai ainakin syrjäytymisvaarassa oleviksi, vaikka kyseisiä ryhmiä ei elämäntilanteensa ja elämänsisällönsä puolesta välttämättä yhdistä mikään. Kärjitetysti voidaan sanoa, että ainoaksi syrjäytymättömäksi ihmisryhmäksi näyttäisi määrittävän keski-ikäiset, ammattitaitoiset, perheelliset ja terveet miehet (Lehtonen 1986, 17).

Helne (2002, 5–6) toteaa, että vaikka syrjäytyminen sanana saattaa arkikielessä tuntua ymmärrettävältä, se on käsitteenä ehdottoman kiistanalainen: sen merkityksestä ei päästä yksimielisyyteen eikä sille löydy identiteettiä tai essentiaa, joka pysyisi samana ajasta toiseen. Näin ollen hän ei pidäkään syrjäytymisen substantiaalista määritelmää itseisarvoisena tavoitteena. Hänen mielestään syrjäytymisen käsitteen määrittelemisen sijaan on mielekkäämpää tarkastella millainen on se yhteiskunta, joka tuottaa puhetta syrjäytymisestä. Yleensä syrjäytymistutkimuksen ajatellaan

kohdistuvan johonkin tiettyyn väestön osaan, eikä huomiota kiinnitetä syrjäyttäjiin ja syrjäytymisen konstruoijiin. Helne muistuttaa, että syrjäytymisestä ja syrjäytyneistä puhutaan aina jossakin kontekstissa ja että keskusteluissa ei vain kuvata olemassa olevaa, vaan myös konstruoidaan sitä. Helneen mukaan syrjäytymisestä puhuminen ongelmana on niin ikään pulmallista: tutkittavan ilmiön nimeäminen ongelmaksi arvottaa tutkimuskohdetta jo lähtötilanteessa. Hänen mukaansa syrjäytyminen on ennen kaikkea relationaalinen ilmiö: se syntyy suhteessa toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. (Mt., 5–9.) Myös Lämsä (2009, 29) näkee syrjäytymisen tarkastelun tilana leimaavana. Syrjäytyminen käsitetään herkästi yksilöpsykkisenä ongelmana tai käyttäytymistäipumuksena, joka toisilla on ja toisilla ei. Syrjäytyneet nähdään epäonnistujina, he eivät ole menestyneet kilpailussa.

Jorma Sipilä (1985, 73) totesi syrjäytymisen käsitteestä 1980-luvulla seuraavaa: ”Jos halutaan säilyttää syrjäytyminen suhteellisen joustavana käsitteenä, voidaan esimerkiksi määritellä sen tarkoittavan yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkoutta”. Kyösti Raunio (2006, 10) mukaan tämänlainen määritelmä antaa kyllä mahdollisuuden joustavaan syrjäytymisen käsitteen käyttöön, mutta se voi johtaa jäykkään ja yksipuoliseen syrjäytymisen ymmärtämiseen. Ja toisaalta, määritelmä vaikuttaa liiankin joustavalta. Raunio pohtii, onko kaikenlaista yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkoutta pidettävä syrjäytymisenä. Sekä Raunio (mt.) että Sipilä (1985, 73–75) päätyvät ajatukseen, että syrjäytymisestä voidaan puhua, mikäli siteiden heikkous liittyy yksilöiden joutuminen yhteiskunnan keskeisten toiminnallisten areenoiden ulkopuolelle.

Puhuttaessa syrjäytymisestä, nykypäivänä yksilön ja yhteiskunnan siteiden heikkoutta tarkastellaan lähinnä yhteiskunnan kannalta. Tämä näkyy Raunio (2006, 10) mukaan siinä, miten etuliite ’sosiaalinen’ ymmärretään. Suomessa puhutaan syrjäytymisestä ilman englanninkielisen käsitteen määrettä *sosiaalinen (social exclusion)*. Syrjäytymisen yhteydessä sosiaalisella ei tarkoiteta mitä tahansa ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyvää, vaan yksilön ja yhteiskunnan suhteisiin liittyvää, erityisesti tarkasteltuna yhteiskunnan näkökulmasta. Näin ollen sosiaalinen kääntyy tässä yhteydessä yhteiskunnalliseksi. Sosiaalisen määrittäminen yhteiskunnalliseksi näkyy siinä, mistä syrjäydytään ja vastaavasti mihin tulee olla osallinen tai integroitua. Syrjäytymisen on esimerkiksi nähty merkitsevän syrjäytymistä yhteiskunnan valtavirrasta, ja sosiaalinen osallisuus (*social inclusion*) on määritelty pyrkimykseksi uudelleen integroida (*social integration*) tai lisätä marginalisoituneiden ryhmien osallistumista yhteiskunnan valtavirtaan. Syrjäytymisestä puhuminen edellyttää siis vastakohtaansa, sitä mistä joku on syrjäytynyt. (Barry 1998; ref. Raunio 2006, 11;

Helne, Hänninen & Karjalainen 2004, 7; Raunio 2006, 10–11.) Myös Helneen (2002, 2–3) mukaan syrjäytymisen käsitteeseen sisältyy oletus jonkinlaisesta yhteiskunnallisesta yhtenäisyydestä, ja syrjäytyminen liittyy tämän yhtenäisyyden hajaannukseen ja pirstaloitumiseen, siitä irtaantumiseen.

Mitä sitten on tämä integraatio ja yhtenäisyys, josta syrjäydytään? Mitkä tekijät tuottavat yhtenäisyyttä? Keskeisempänä keinona integroitua yhteiskuntaan on perinteisesti pidetty työntekoa. Työtä tekemällä ihmiset saavat tunteen laajempaan kokonaisuuteen kuulumisesta. Laaja-alainen työttömyys voidaan näin ollen nähdä uhkana kehittyneiden yhteiskuntien yhteenkuuluvuudelle ja sosiaaliselle kiinteydelle. (Glorieux 1999, 67–69; Raunio 2006, 73–74.) Raunion (2006, 75) mukaan työlle ei kuitenkaan voida antaa ylivertaista asemaa yksilöiden yhteiskuntaan integroijana, vaan huomiota tulee kiinnittää myös muihin yhteiskuntaan integroitumisen järjestelmiin, kuten perheeseen ja yhteisöllisyyteen. Suomalaisessa yhteiskunnassa perhe toimii merkittävänä interpersoonallista integraatiota aikaansaavana järjestelmänä sekä välittäjänä yksilön ja yhteiskunnan välillä. Lisäksi huomion arvoista on yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen osallistuminen, joka ilmenee osallistumisena poliittisten puolueiden ja kansalaisjärjestöjen toimintaan (Laurinkari & Niemelä 1999, 3, 5). Täysivaltaisena kansalaisena toimimisen ideaali näyttää edellyttävän myös tällaista osallistumista, ja vähäisen kiinnostuksen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen voidaan tulkita merkitsevän puutteita kansalaisintegraatiossa (Raunio 2006, 75–76).

Lämsä (2009, 33) tarkastelee syrjäytymistä normatiiviseen poikkeavuuteen liittyvänä suhdekäsitteenä. Esimerkiksi köyhyydessä suhteellisenä deprivaatina ei ole niinkään kyse taloudellisten resurssien absoluuttisesta määrästä kuin siitä, millaista elintasoja pidetään tietyssä yhteisössä tavanomaisena. Myös toimeentulotukipäätöksiä tehtäessä asiakkaan tuloja ja menoja verrataan toimeentulokinormiin, jolloin päätösten lähtökohtana on riittävän toimeentulon takaaminen asiakkaalle kussakin tilanteessa. Lasten syrjäytyminen taas liittyy perheiden syrjäytymiseen normaalina pidettävästä toimeentulosta, elinoloista ja elämänhallinnasta. Syrjäytyneisyydessä on myös yleisemmin kyse siitä, että yksilön tai ihmisryhmän tilanne poikkeaa tavanomaisesta ja yleisesti hyväksytystä tilanteesta.

Syrjäytymisen lähikäsitteitä ovat Juhani Laurinkarin ja Pauli Niemelän (1999, 2) mukaan huono-osaisuuden, deprivaatian, vieraantuneisuuden, sosiaalisen turvattomuuden ja marginalisaation käsitteet. Huono-osaisuudella tarkoitetaan vajeita hyvinvoinnin eri osa-alueilla. Huono-osaisuus myös kasautuu (ks. esim. Kainulainen 2006; Lehtonen 1986). Deprivaatio tarkoittaa puutetta ja

köyhyyttä tai vajaatilaa, jossa henkilö tai ihmisryhmä estyy saamasta jotakin itsensä ja elämänsä kannalta tärkeää. Vieraantumisella tarkoitetaan yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan tilaa, jossa jokin tärkeä suhde on murtunut ja johon liittyy yleensä kyseisen subjektin voimattomuuden tai vallanpuutteen kokemus ja toisinaan myös eristäytymistä ja normittomuutta. Sosiaalinen turvattomuus voidaan ymmärtää ensisijaisesti syrjäytymisen seuraukseksi tai sen uhkan oireeksi, jolle on luonteenomaista se, että yksilö kokee hyvien asioiden jatkuvuuden olevan vaarassa. Marginalisoituminen tarkoittaa yhteiskunnassa joutumista valtakulttuurista reuna-alueille. (Laurinkari & Niemelä 1999, 2.)

Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteiden suhdetta on tarkastellut muun muassa Helne (2002). Hän erotelee marginalisaation (*marginalization*) ja ulossulkemisen (*exclusion*) käsitteet. Samantapaiseen suomenkieliseen käsitteelliseen erontekoon on aiemmin päätyntä myös Kari Vähätalo (1998, 40) erottamalla toisistaan syrjäytyneet ja uloslyödyt. Vähätalo kuvasi uloslyötyjä sellaisina yksilöinä, joiden huono-osaisuus on pysyvää tai elämäntilanne jatkuvasti heikentyvä. Helnen käyttämä käsite ulossulkeminen tarkoittaa sitä, mitä yleensä ymmärretään syrjäytymisellä, kun taas marginalisaatiossa on kyse dynaamisesta liikkeestä yhteiskunnallisesta normaalisuudesta pois- ja takaisinpäin. Marginalisaation käsite on peräisin latinankielisessä reunaa tarkoittavassa sanasta. Marginalisoituneet ihmiset ajautuvat tai ajetaan reunalle, muttei sen toiselle puolelle. Marginalisaatioon liittyy mahdollisuus palata yhteiskunnallisen normaaliuden piiriin. Marginalisaatio ei sinällään ole vielä syrjäytymistä, mutta siihen voi liittyä syrjäytymisen riski eli putoaminen ulosluettujen, varsinaisten syrjäytyneiden joukkoon. (Mt., 169–174.)

Yksilö voi samanaikaisesti olla marginaalissa jollakin elämän osa-alueella, mutta keskustassa tai valtavirrassa joillakin toisilla alueilla. Marginalisaatio voi olla myös tietoinen valinta eli yksilö voi asettua joillakin elämänalueilla omasta tahdostaan marginaaliin. Sen sijaan syrjäytymistä ei yleensä nähdä valintana, vaan olosuhteiden pakosta tapahtuvana. (Helne 2002, 169–174; Raunio 2006, 55–56.) Syrjäytyminen määrittyy siis kielteiseksi ilmiöksi, jota kenenkään ei odoteta tavoittelevan. Syrjäytymiseen liittyy vahva paine yhteiskunnan normaalien toimintojen piiriin osallistumiseen, kun taas marginalisaatioon ei sisälly yhtä vahvaa näkemystä yhteiskunnallisen normaaliuden ylläpitämisestä. Toisin kun syrjäytymiseen, marginalisaatioon voi liittyä positiivisia merkityksiä. Marginaaliin asettuminen voidaan nähdä mahdollisuutena elämää rikastuttavaan näköalapaikkaan, josta voi tarkastella yhteiskuntaa ja omaa elämää toisenlaisesta näkökulmasta. Marginalisaatio voi edetä syrjäytymiseksi erityisesti silloin, jos yksilö on valinnut marginaalissa elämisen

samanaikaisesti useilla elämänalueilla, ja mikäli eri elämänalueilla alkaa ilmetä yhteiskunnan keskustaan palaamista vaikeuttavia ongelmia. Syrjäytymisen etenemiselle keskeistä on myös kokemuksellinen ulkopuolisuus. Tällöin marginalisaatiossa ei olekaan kyse elämää rikastuttavasta asettumisesta, vaan sivullisuuden ja erilaisuuden kokemuksista. (Raunio 2006, 56.)

Omassa tutkielmassani en lähesty syrjäytymisen käsitettä minään tarkoin määriteltynä ilmiönä. Olen ennemminkin kiinnostunut siitä, minkälaisia kuvauksia syrjäytymisestä ja syrjäytyneistä ihmiset esittävät keskustelupalstalla ja miten se suhteutuu normaaliuteen, siihen mistä syrjäydytään. Päällimmäisenä ennako-oletuksenani tutkimukseni mahdollisista tuloksista on, että syrjäytyminen liitetään ennen kaikkea työttömyyteen, ja näin ollen syrjäytyneitä ovat erityisesti työttömyydestä kärsivät henkilöt. Tämän lisäksi hypoteesinani on, että syrjäytyneihin kohdistuu keskusteluissa syyllistämistä siitä, että he ovat itse omalla toiminnallaan aiheuttaneet syrjäytymisensä, sillä olen jo aiemmin seurattessani nettikeskusteluita kiinnittänyt huomiota negatiiviseen sävyyn, jolla huono-osaisista, erityisesti työttömistä, puhutaan.

2.2 Syrjäytymisen ulottuvuudet

Tero Järvisen ja Markku Jahnukaisen (2001, 127–128) mukaan syrjäytymistä voidaan tarkastella yhteiskunnan, sosiaalisten ryhmien ja yksilön näkökulmista. Lähestyttäessä syrjäytymisen ilmiötä yhteiskunnan tasolla kyse on tavallisesti erityyppisten tuotanto- ja uusintamisprosessien sekä poliittisten tai kulttuuristen muutostendenssien ja niiden seuraamusten erittelystä. Tällöin yritetään etsiä vastausta siihen, minkälaiset yhteiskunnalliset muutokset aiheuttavat elinolojen kurjistumista ja väestön polarisaatiota hyvä- ja huono-osaisiin. Voidaan myös eritellä sosiaalipoliittiseen toimintajärjestelmään liittyviä ongelmia, jotka ovat yhteydessä yksittäisten ihmisten tai tiettyjen väestöryhmien yhteiskunnallisten toimintaresurssien kaventumiseen. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltaessa syrjäytymisen nähdään yleensä johtuvan köyhyydestä. Köyhyys on suhteellinen ilmiö, jonka katsotaan olevan seurausta yhteiskunnassa vallitsevasta taloudellisesta eriarvoisuudesta. Syrjäytymisen ymmärretään rahan puutteesta johtuvaksi kyvyttömyydeksi osallistua yhteiskunnan toimintaan kussakin yhteiskunnassa vallitsevien normatiivisten odotusten edellyttämällä tavalla. (Järvinen & Jahnukainen 2006, 127–128; Levitas 2006, 9; Townsend 1979, 31.)

Sosiaalisten ryhmien tasolla syrjäytymisen tarkastelu keskittyy usein vaikeuksissa eläviin ihmisryhmiin, kuten pitkäaikaistyttömiin tai alkoholisteihin. Tällöin syrjäytyminen määritellään hallinnollisin kriteerein, sosiaalihuollon asiakkuuden kautta. Syrjäytymiseen liittyviä tekijöitä ei tällöin etsitä niinkään yhteiskunnallisista, syrjäytymistä lisäävistä prosesseista, vaan ihmisten omasta toiminnasta sekä heidän kulttuuri- ja elinympäristöstään. Sosiaalisten ryhmien tasolla syrjäytyneet on toisaalta nähty myös uskoyhinä, perinteisten köyhien jälkiteollisena vastineena. Tämän näkökulman taustalla on ajatus, jonka mukaan köyhyys ei voi toimia enää pätevänä käsitteenä yhteiskunnissa, joissa kurjistuminen on yksilöiden kannalta nopeaa, yllättävää ja ennustamatonta. Köyhyyden ja syrjäytymisen katsotaan siten viittaavan historiallisesta perspektiivistä erilaisiin elämänprosesseihin. Kun perinteinen köyhyys viittaa staattiseen normaalitilaan, merkitsee syrjäytyminen uskoyhyyden merkityksessä nimenomaan muutosta tässä normaalitilassa. Syrjäytymiskehitys saattaa koskettaa nopeasti ja yllättäen suuria ihmismääriä, myös muuta kuin perinteisesti köyhäksi luokiteltua väestöä. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 128.)

Yksilöllisellä tasolla syrjäytymistä lähestyttäessä viitataan yksittäisen ihmisen kohdalla ilmeneviin sosiaalisiin ongelmiin ja niiden kasaantumiseen. Tällöin syrjäytymisen on katsottu ilmenevän eri ulottuvuuksilla. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 128–129.) Heikki Lehtosen, Jari Heinosen ja Pekka Rissasen (1986, 18–21, 32) mukaan syrjäytymisen keskeisiä ulottuvuuksia ovat tuotanto, sosiaalinen yhteisyys ja vallankäyttö. Näiden yhteiskunnan toiminta-alueiden ulkopuolelle jääminen tuottaa syrjäytyneisyyttä. Tuotannon alueella syrjäytymisessä on kyse yksilön elinolosuhteista, erityisesti työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisestä sekä siihen liittyvästä taloudellisesta huono-osaisuudesta. Sosiaalisen alueella syrjäytyminen liittyy sosiaalisen tukiverkoston epävakauteen ja yksilön rajallisiin mahdollisuuksiin saada sosiaalista tukea. Vallankäytön alueella syrjäytymisessä puolestaan on kyse yksilöiden tai ihmisryhmien alistetusta asemasta ja vallanpuutteesta. (Lehtonen ym. 1986, 18–21, 32–33; Lämsä 2009, 30.)

Jyrki Jyrkämä (1986, 39–41) näkee syrjäytymisen prosessina eikä tilana: prosessina, jossa on kysymys yhteiskunnan rakenteista ja instituutioista eli puitteista, joiden keskellä ihminen elää ja joiden tuottamia ongelmia hän yrittää ratkoa. Prosessi on yhteiskunnan ja yksilön erilaisten tekijöiden välittämää vuorovaikutusta, jossa yhteiskunta toimii omien lainalaisuuksiensa mukaisesti. Jyrkämän mukaan ihminen on kuitenkin nähtävä siinä aktiivisena toimijana eikä vain ulkopuolisten tekijöiden tahdottomana objektina. Syrjäytymiseen ei johda jokaisen yksilön kohdalla samanlainen prosessi tai mekanismi. Jyrkämä (mt.) on jaotellut syrjäytymisen ulottuvuudet viiteen

eri alueeseen, jotka ovat koulutuksellinen, työmarkkinallinen, sosiaalinen, vallankäytöllinen ja normatiivinen (taulukko 1).

Taulukko 1. Syrjäytymisen ulottuvuudet

	Koulutuksellinen	Työmarkkinallinen	Sosiaalinen	Vallankäytöllinen	Normatiivinen
Alueet	koulutusinstituutiot	työmarkkinat, työelämä	perhe, lähiyhteisöt	yhteiskunnalliset vaikutuskanavat	julkisuus, kansalaismielipiteet
Sisällöt	tietojen, taitojen ja valmiuksien vähäisyys tai puuttuminen	työn sisällyksettömyys, huonot työolot, työttömyys ja sen uhka	siteet, ystävyksettömyys, sivullisuus	vallan ja vaikutusmahdollisuuksien puuttuminen	"normaalisuuden" rikkominen
Mekanismit	valikoituminen, valikoituminen koulutusaloille ja -tasolle	valikoituminen, valikoituminen huonoihin työmarkkina-asemiin, urautuminen työttömäksi	avioerot, eristäminen / eristäytyminen lähiyhteisöstä	joutuminen vallankäytön ja kontrollin erityiskohteeksi	leimautuminen ja leimaaminen "norminrikkokaksi" ja poikkeavaksi
Syyt ja taustatekijät	kilpailu koulutuspaikoista, "koulutuskulttuuri", yksilölliset resurssit	työmarkkinoiden ja työelämän muutokset	perheen "kriisi", lähiyhteisöjen mureneminen	vallankäytön monimutkautuminen, kontrollikoneistojen kasvu	yhteiskunnallisen ilmapiirin koveneminen
Seuraukset	resurssien vähäisyys kovenevassa kilpailussa	toimeentuloon, terveyteen ym. liittyvät ongelmat	sosiaalisen tuen ja ulkoisen kontrollin heikkeneminen	vähäiset mahdollisuudet itseä koskeviin ratkaisuihin	itseleimaaminen, identiteetti-ongelmat

(Jyrkämä 1986, 40.)

Todellisuuden syrjäytyminen useimmiten tapahtuu näiden ulottuvuuksien yhteen kietoutumisena, eikä jotain tiettyä yksittäistä syytä ole helppo irrottaa. Taulukossa ulottuvuuksia on jäsennetty sen mukaan, millä alueilla ne näyttävät toimivan, mikä on niiden olennainen sisältö, millaisina

mekanismeina ne tulevat näkyviin, mitkä syyt ja taustatekijät niiden muodostumisessa ovat olleet vaikuttamassa sekä millaisia seurauksia niillä näyttäisi olevan. (Jyrkämä 1986, 39–41.)

Sarakkeittain luettaessa taulukko kuvaa, mitä syrjäytymisen eri ulottuvuudet ovat. Tarkasteltaessa esimerkiksi taulukon ensimmäistä pystysaraketta nähdään koulutuksellisen syrjäytymisen vaiheet. Koulutuksellinen syrjäytyminen lähtee koulutusinstituutiosta, jossa tietojen ja taitojen vähäisyys johtaa valikoitumiseen tietyille koulutusaloille tai tasoille. Valikoitumiseen vaikuttavat kilpailu koulutuspaikoista, koulutuskulttuuri sekä yksilölliset resurssit. Seurauksena on resurssien vähäisyys kovenevassa kilpailussa. Jos taas taulukkoa luetaan vaakariveittäin, korostuu syrjäytymisen prosessiluonne ja erilaisten ongelmien yhteen kietoutuminen. Syrjäytyminen ilmenee usein monella eri ulottuvuudella, ja esimerkiksi koulutuksellisen syrjäytyminen johtaa usein työmarkkinalliseen syrjäytymiseen. Taulukko on luonnollisesti todellisuutta pelkistävä, eivätkä esimerkiksi syrjäytymisen syyt ja seuraukset todellisuudessa erotu niin selvästi toisistaan kuin taulukko antaa olettaa. (Mt.)

2.3 Syrjäytymisen laajuus

Syrjäytymisen laajuudesta käytävän keskustelun ongelmana on epämääräisyys. Syrjäytyneiden arvioitu lukumäärä saattaa heitellä useilla kymmenillä tuhansilla riippuen siitä, ketkä syrjäytyneiksi määritellään. Syrjäytymisen laajuuden laskennallinen määrittäminen on siis vaikeaa, mutta esimerkiksi Pekka Myrskylä (2011) on selvittänyt tutkimuksessaan *Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella*, kuinka paljon nuoria on työttömänä ja työvoiman sekä koulutuksen ulkopuolella. Syrjäytyneiksi Myrskylä luokittelee sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Myrskylä lähestyy aihetta pääosin työssäkäyntitilastojen kautta. (Myrskylä 2011, 2012.)

Myrskylän (2012, 1) mukaan vuonna 2010 Suomessa oli 51 300 syrjäytyntä 15–29 -vuotiasta nuorta (taulukko 2). Tämä on noin 5 % kaikista tämän ikäryhmän nuorista. Miehiä syrjäytyneistä nuorista oli 64 % ja naisia 36 %. Syrjäytyneistä melkein joka neljäs on vieraskielinen. Perusasteen koulutuksen suorittaneista nuorista syrjäytyneinä oli 12,6 %. Syrjäytyneistä nuorista työttömiä työnhakijoita oli 18 800 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 500.

Taulukko 2. Syrjäytyneet 15–29 -vuotiaat

15-29-vuotiaat	
Kaikkiaan	1 005 927 henkilöä
Syrjäytyneitä	51 341 henkilöä (5 %)
Syrjäytyneistä	
Tyött. työnhakijoita	18 830
Muita	32 511
Miehiä	64 % (32 871 hlöä)
Naisia	36 % (18 470)
Kantaväestöä	67 %
Vieraskielisiä	23 % (11 850 hlöä)
Syrjäytyneistä miehistä	
Kantaväestöä	78 % (25 662 hlöä)
Vieraskielisiä	22 % (7 209)
Syrjäytyneistä naisista	
Kantaväestöä	75 % (13 829 hlöä)
Vieraskielisiä	25 % (4 641)
Vain peruskoulun suorittaneet	
Kaikki	407 942
Syrjäytyneet	51 300 (12,6 %)
Vain peruskoulun suorittaneesta kantaväestöstä syrjäytyneinä	
Miehistä	13 %
Naisista	8 %
Vain peruskoulun suorittaneista vieraskielisistä syrjäytyneinä	
Miehistä	33 %

(Myrskylä 2012, 2.)

Myrskylän mukaan syrjäytymisen kovassa ytimessä on 32 500 nuorta, jotka eivät ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. Nämä nuoret eivät näy missään tilastoissa, eikä kukaan ei tiedä tarkkaan keitä he ovat ja mitä he tekevät. Myrskylä (2012, 3) huomauttaa, että syrjäytyneiden tilastollisessa ydinryhmässä on varmastikin monia, joihin syrjäytymisen käsite ei sovi. Tähän ryhmään kuuluvat voivat esimerkiksi olla oppilaitoksiin pyrkiviä nuoria,

valmentautuvia urheilijoita, pimeää työtä tekeviä, omaishoitajia sekä kolmannella sektorilla palkatta toimivia ja tulottomia taiteilijoita. Ryhmä on hyvin kirjava ja sen yhteisenä piirteenä on ainoastaan se, että siihen kuuluvien ihmisten toiminnoista ei jää mitään merkintöjä verotus-, työeläke- tai opiskelijarekistereihin.

Useimmiten syrjäytymisilmiön ympärillä käyvä keskustelu kohdistuu juuri nuoriin. Nuori aikuisuus onkin keskeinen elämänvaihe sosiaalisen ja yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä. Tällöin tyypillisesti irrottaudutaan lapsuudenkodista ja siirrytään itsenäiseen elämään ja aikuisuuteen koulutuksen, työn ja perheellistymisen kautta. Näissä erilaisissa siirtymä- ja nivelvaiheissa esiintyvillä ongelmilla on usein suuri vaikutus tulevaisuuden sosioekonomiseen kehitykseen, ja niillä on kauaskantoisia seurauksia nuoren aikuisen elämässä. (Ilmakunnas, Kauppinen & Kestilä 2015, 247.) Vaikka erityisesti nuorten syrjäytyminen onkin sosiaalipoliittisesti tärkeää, on hyvä muistaa, että syrjäytyminen koskettaa myös aikuisväestöä ja on riski ikääntyneemmän väestön hyvinvoinnille. Jyrki Jyrkämä, Anna Puustellin ja Minna Ylilahden (2009, 160) mukaan yhteiskunnan ikääntyessä ja ihmisten asuessa yhä enemmän yksin ikäihmisten sosiaalinen eristäytyminen on yksi suurista kysymyksistä. Ikääntyneistä kansalaisista 10–15 % on syrjäytynyt monista hyvinvoinnin alueista. Ikääntyneiden syrjäytymisessä vaikuttavat samat lainalaisuudet kuin muidenkin kansalaisten. Erona nuorempiin on kuitenkin suhde työmarkkinoihin, sillä ikäihmiset ovat jo usein eläkkeellä. (Koskinen 2011, 15–16.)

Ikäikäden elämä on Suomessa ollut keskimäärin hyvää, mutta kaikki eivät pääse osalliseksi hyvästä elämästä. Hyvää elämää estäviä tekijöitä ovat esimerkiksi pienet tulot ja puutteelliset asunnot sekä koti- ja asumispalvelujen heikko saatavuus. Sosiaalinen syrjäytyminen on mahdollista myös erilaisissa vanhuksille tarkoitetuissa asumismuodoissa ja vanhustenhoidon laitoksissa. (Roivainen, Heinonen, & Ylinen 2011, 59; Vaarama 2009, 122, 128–129.) Tutkimusten mukaan (esim. Savikko ym. 2005) yksinäisyyttä kokee noin 39 % ikääntyneistä. Hanna Uotila (2011, 13) kuitenkin muistuttaa, että vain osa yksinäisyyttä tuntevista todella kärsii siitä, joten ei voitane vetää johtopäätöstä, että yksinäisyys vanhusien kohdalla tarkoittaa automaattisesti syrjäytymistä. Ikäihmisten syrjäytyminen voi olla myös kulttuurista. Ikäihmiset on syrjäytetty kehityksestä, koska heitä ei yleensä huomioida aktiivisina vaikuttajina vaan esteinä. Tämä on kaikkia yhteiskuntia kuvaava ageistinen piirre ja se vaikuttaa ikäikäden hyvinvointiin. (Jyrkämä ym. 2009, 159–160; Koskinen 2011, 15–16.)

Köyhyys on yksi merkittävä syrjäytymistä aiheuttava tekijä myös ikääntyneellä väestöllä. Suurin pienituloisten ryhmä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä olivat eläkeläiset, joita oli noin 172 000. 75 vuotta täyttäneestä väestöstä noin puolet on yksin asuvia, mikä lisää köyhyysriskiä. Vuonna 2009 yksin asuvien pienituloisuusaste oli 30 prosenttia. 75 vuotta täyttäneestä väestöstä kaksi kolmasosaa on naisia. Köyhyys ja syrjäytyminen koskettavat etenkin yksin asuvia ja heikossa taloudellisessa asemassa olevia naisia, joiden pienituloisuus on yleisempää kuin ikääntyneiden miesten. 2000-luvun alkupuolella pienituloisten naisten osuus ikäluokkansa naisista oli noin kaksi kertaa niin suuri kuin vastaava miesten pienituloisuusaste. Vuodesta 2004 alkaen 75 vuotta täyttäneiden yksin asuvien naisten pienituloisuusaste on pysynyt 30 prosentin yläpuolella ja ero saman ikäluokan yksin asuviin miehiin on kasvanut. (Roivainen ym. 2009, 59; Vaarama 2009, 124.) Simo Koskinen (2011, 15) huomauttaa, että ikäihmisten köyhyys on luonteeltaan pysyvämpää kuin nuorempien.

2.4 Syrjäytymisen hinta

Opetusministeriön laskelmien mukaan jokaisesta syrjäytyneestä nuoresta koituu yhteiskunnalle 1,2 miljoonan euron kustannukset, mikäli syrjäytyminen jatkuu koko henkilön työiän eli noin neljänkymmenen vuoden ajan (Kärkkäinen 2011). Leinosen (2012, 4) mukaan syrjäytymisen kustannuksien muodostuminen voidaan ajatella aikajanan avulla. Janan alkupiste on siinä hetkessä kun nuori keskeyttää koulutuksen ilman että jatkaa opiskelua muualla tai siirtyy työhön. Tämä on Leinosen (mt.) mukaan perusteltua siitä syystä, että opiskeluun liittyvien kustannusten voidaan ajatella olevan yhteiskunnan tekemä investointi tulevaisuuteen ja yhteiskunnalla on lupa ajatella, koulutuskustannusten eri osa-alueineen olevan investointi joka maksaa ajan myötä itsensä takaisin ja tuottaa tulevaisuudessa tuloja koko yhteiskunnalle. Koulutuksen keskeytyminen ja nuoren siirtyminen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle aiheuttaa näin ollen sen, että keskeytynyt koulutus osoittautuu hukkainvestoinniksi ja alkaneesta syrjäytymisestä aiheutuvat toimeentulo- ja muut kulut ovat investoinnin sijaan tuottamattomia yhteiskunnallisia kustannuksia. Ellei koulutuksen keskeytys johdu siirtymisestä työelämään, työttömäksi jääneen keskeyttäjän toimeentulo muodostuu yhteiskunnan tarjoamista tulonsiirroista, joita ovat työmarkkinatuki, asumistuki ja toimeentulotuki sekä toimeentulotuki. Mikäli nuori osallistuu kuntoutukseen esimerkiksi nuorten työpajalla tai muussa aktiivitoiminnassa, aiheutuu myös tästä yhteiskunnalle kustannuksia. (Leinonen 2012.)

Myös Jouko Kajanoja (2000) on esittänyt laskelman syrjäytymisen hinnasta 2000-luvun alussa. Tuolloin elettiin vielä markka-aikaa, ja Kajanoja laski, että 40 vuodessa syrjäytynyt maksaa kolme miljoonaa markkaa kansantulon ja kaksi miljoonaa markkaa julkisen talouden menetyksinä, kun laskelman pohjana käytetään palkkahaitarin alinta palkkaa. Syrjäytymisen taloudelliset kustannukset yhteiskunnalle ovat siis epäilemättä merkittävät, mutta on myös muistettava se, että ei ole perusteltua automaattisesti olettaa, että syrjäytynyt nuori pysyisi syrjäytyneenä koko elämänsä ajan. Myrskylän (2012, 14) mukaan syrjäytyneistä nuorista 60 prosenttia on jo viiden vuoden jälkeen saanut töitä tai palannut koulun penkille. Myös toimeentulotukiasiakkaiden syrjäytymisriskejä tutkinut Ilkka Haapola (2002, 88–89) huomauttaa, että vakavasta huono-osaisuudesta on mahdollista selviytyä. Syrjäytymisessä ei siis ole kyse pelkästään alaspäin vievistä prosesseista, vaan löytyy reittejä myös toiseen suuntaan

Keskittyminen taloudellisten kustannusten tarkasteluun ei myöskään ota huomioon syrjäytymisen yksilön kannalta merkityksellisempiä seurauksia. Kuten edellä on jo tullut esille, syrjäytyminen vaikuttaa ihmisen elämäntalouteen ja elämänlaatuun monilla eri tavoilla, joita ei luonnollisesti voi eikä ole mielekästäkään mitata rahassa.

2.5 Suomalaisen syrjäytymiskeskustelun historiaa

Sandberg (2015) on jaotellut suomalaisen nykymuotoisen sosiaalipoliittisen syrjäytymiskeskustelun neljään aikakauteen: 1980-luvun tieteellisen syrjäytymiskeskustelun kauteen, 1990-luvun syrjäytymisen vakiintumisen aikaan, vuosituhaten vaihteeseen sijoittuneeseen syrjäytymisen ohjelmalliseen kauteen sekä yhä käynnissä olevaan syrjäytymisen paradigmaattiseen vaiheeseen.

1980-lukua voidaan pitää nykymuotoisen syrjäytymiskeskustelun alkupisteenä Suomessa. Ilmiö ei sinänsä ollut uusi, vaan syrjäytymisen käsite tuli lähinnä korvaamaan vieraantumisen käsitettä. Vanhojen aikojen syrjäytyneitä olivat Sipilän (1985, 72) mukaan muun muassa nälkävuosien kerjäläisarmeijat, ruotu-ukot ja huutolaislapset. Syrjäytymisen käsite omaksuttiin suomalaiseen sosiaalipoliittiseen keskusteluun ranskalaisesta eksklusiiviteematiikasta, brittiläisestä köyhyyttä ja luokkayhteiskuntaa painottaneesta eksklusiivikeskustelusta sekä Ruotsissa tehdystä työttömyystutkimuksesta, jossa syrjäytyminen liitettiin teollistuneen yhteiskunnan rakenneongelmiin ja niiden aiheuttamaan taloudellisen kasvun hidastumiseen. 1980-luvulla aiheen

käsittely Suomessa painottui tieteelliseen lähteisiin, sillä syrjäytyminen ei tuolloin ollut vielä noussut esiin tai saanut ohjelmallisia muotoja politiikan tasolla. Tälle aikakaudelle sijoittunut syrjäytymistutkimus käsitteli ennen kaikkea syrjäytymisen käsitteen käyttökelpoisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. (Ek, Saari, Viinamäki, Sovio & Järvelin 2004, 16; Sandberg 2015, 34–35.)

1990-luvulla käynnistyneelle noin vuosikymmenen kestäneelle aikakaudelle leimallista oli syrjäytymisen käsitteen vakiintuminen osaksi poliittisia ja hallinnollisia ohjelmia. Aikakausi kiinnittyi ajallisesti 1990-luvun alun lamaan: laman nostattamaan suurtyöttömyyteen, niin sanotun ehkäisevän sosiaalipolitiikan periaatteiden nousuun sekä lamasta toipumisen politiikkaan. Tieteellisessä keskustelussa syrjäytymisen käsite yhdistyi muun muassa köyhyyden, huono-osaisuuden ja työttömyyden tutkimukseen sekä laman vaikutusten, hyvinvointivaltion murroksen ja lasten ja nuorten hyvinvoinnin analyyseihin. Tällä aikakaudella syrjäytymisestä juurtui kiinteäksi osaksi politiikan ja journalismin sanastoa. Ohjelmallisella tasolla syrjäytymisen tematiikka nostettiin yhdeksi ehkäisevän sosiaalipolitiikan strategian keskeisimmistä teemoista, keskittyen erityisesti lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen. (Sandberg 2015, 35; ks. myös Väärälä 2000.)

Vuosituhanen vaihteessa alkoi aikakausi, jolloin syrjäytyminen sai toden teolla osakseen poliittista huomiota: syrjäytymisen käsite nousi vuodesta 1998 alkaen viidessä vuodessa hallitusohjelmien, poliittisten linjanvetojen ja eri hallinnonalojen ohjelmien, mietintöjen ja selvityksien avainsanaksi. Tälle ohjelmallisuuden kaudelle leimallista oli erityisesti Paavo Lipposen toisen hallituksen ohjelman ja erityisen syrjäytymisen vastaisen työryhmän rakentama syrjäytymisen vastainen politiikka, mutta samalla myös Euroopan unionin tasolta tullut paine erillisten syrjäytymisen vastaisten toimintaohjelmien luomiselle. (Sandberg 2015, 35–36.) Kuten eräs Helneen (2002, 5) tutkimusaineiston vastaajista osuvasti totesi, syrjäytymisen käsite on välttämätön ehto saada tukea ESR:ltä (Euroopan sosiaalirahasto), tutkimusrahoitusta ja ääniä vaaleissa.

Neljättä syrjäytymisen aikakautta Sandberg nimittää syrjäytymisen paradigmaattiseksi vaiheeksi. Tällä aikakaudella syrjäytymisen vastaisesta työstä ja politiikasta muotoutui itsestäänselvyys ja yhteinen huolenaihe. Syrjäytymisen tematiikan ympärille syntyi mitä erilaisempia ohjelmia, ja syrjäytymisen käsite laajentui yhä uusille sosiaalisen alueille ja tutkimusalueiden kohteeksi. Vuosituhannen ensimmäisellä vuosikymmenellä syrjäytymisestä tuli entistä voimakkaammin

erilaisia tutkimusteemoja, lähestymistapoja ja kysymystenasetteluja yhteen sitova temaattinen käsite. Suomalainen sosiaalitutkimus sai myös ensimmäiset vain syrjäytymiseen suunnatut ja käsitettä monipuolisesti tarkastelleet analyysinsä. (Sandberg 2015, 37.)

Erityisesti huoli nuorten syrjäytymisestä on ilmennyt lukuisten tutkimusraporttien, hankkeiden ja opinnäytetöiden muodossa. Tutkimuksia on viime vuosina tehty muun muassa koulun ja koulutuksen suhteesta syrjäytymiseen (ks. esim. Alatupa 2007), syrjäytyneiksi luokiteltujen nuorten asemasta palvelujärjestelmässä (ks. Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015), nuorten syrjäytymistä koskevan tiedon politiikasta (ks. Suurpää 2009), nuorten syrjäytymisen suhteesta rikollisuuteen (ks. Kivivuori 2009) ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä ja verkostoista (ks. Määttä 2007).

Pirita Juppi (2010) on tutkinut median roolia syrjäytymisen määrittelijänä ja selittäjänä. Jupin mukaan erityisesti mediakeskustelu vaikuttaa siihen, miten syrjäytymisilmiö ymmärretään. Erityisen paljon median tuottamalla todellisuuskuvalla voidaan ajatella olevan valtaa "tavallisiin ihmisiin" eli niihin maallikoihin, joilla ei ole erityistä perehtyneisyyttä sosiaalisiin ongelmiin eikä suoraa kokemusta syrjäytymisestä tai muista huono-osaisuuden muodoista. Media muovaa kansalaisten näkemyksiä myös sosiaalipolitiikan linjauksista. Media esimerkiksi voi oikeuttaa tai kyseenalaistaa valittuja linjauksia ja syrjäytymisen vastaisia toimenpiteitä. Toisaalta mediassa käyty keskustelu erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä perustuu erilaisten virallislähteiden ja asiantuntijoiden puheeseen. Esimerkiksi poliitikot, viranomaiset, tutkijat ja sosiaalialan ammattilaiset esiintyvät asiantuntijoina syrjäytymiskeskustelussa ja vaikuttavat siihen, minkälaista kuvaa media syrjäytymisestä tuottaa. Median tulkinnat sosiaalisista ongelmista vaihtelevat ajasta toiseen. Aiemmin harmittomina ja luonnollisina pidetyt asiat voidaan uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa määritellä ongelmiksi. Vastaavasti aiemmin ongelmallisina pidetyt ja huolta herättäneet ilmiöt voivat myöhemmin hävitä julkisesta keskustelusta. (Mt., 325–328.)

Suomalaisten näkemyksiä syrjäytymisestä ei ole tutkittu kattavasti koko väestön tasolla, mutta Nuorisobarometreissa on kartoitettu suomalaisten nuorten käsityksiä syrjäytymisen syistä vuosina 1998, 2002, 2006 ja 2009. Suurimpina syinä syrjäytymiseen vuoden 2009 kyselyssä arvioitiin ystävien puute, ja toiseksi tärkeimpänä syynä pidettiin joutumista huonoon seuraan. Myös päihteiden käyttö nähtiin erittäin vahvasti syynä syrjäytymiseen. Vuosien 2006 ja 2009 Nuorisobarometrissa nuorten asenteet olivat muuttuneet aiempiin kyselyvuosiin verrattuna

solidaarisemmiksi. Yksilön katsottiin aiempaa harvemmin olevan syyppää omaan syrjäytymiseensä. Joskin enemmistö vastaajista (vuonna 2009 lähes kaksi nuorta kolmesta) näki edelleen syrjäytymisen johtuvan ainakin osittain omasta syystä, kuten omasta halusta, laiskuudesta tai välinpitämättömyydestä. Yksilön omista ominaisuuksista lähtevä syrjäytymisen selitystapa on yleisempi nuorilla miehillä kuin naisilla. (Juppi 2010, 329; Myllyniemi 2006, 32–38; 2009, 123–128.)

3 VERKKOKESKUSTELUT TUTKIMUSKOHTENA

Tämä luku tarjoaa johdatuksen verkkovuorovaikutuksen tutkimukseen. Tarkastelen tässä mahdollisuuksia tutkia ihmisten välistä vuorovaikutusta verkossa sekä seikkoja, jotka on hyvä huomioida käytettäessä internetistä kerättyä tutkimusaineistoa.

3.1 Verkkovuorovaikutuksen tutkimus

Internetin suuri rooli ihmisten arjen viestinnässä ja vuorovaikutuksessa on alkanut näkyä myös tieteellisessä tutkimuksessa. Internet on tuonut mukanaan uudenlaisia väyliä tutkia ja havainnoida ihmiselämää ja sosiaalisia rakenteita (Joinson 2005, 21). Erilaiset verkkoyhteisöt ja tietokonevälitteinen viestintä ovatkin kirvoittaneet monenlaisia kirjoja, artikkeleita ja tutkimuksia (Aula, Matikainen & Villi 2006, 7). Verkkoa ja sosiaalista mediaa on tutkittu paljon erityisesti viestinnän ja median tutkimuskentillä, mutta internetin tutkimusta tehdään lisäksi myös muun muassa terveys-, yhteiskunta-, ja käyttäytymistieteissä, talouden, markkinoinnin ja johtamisen aloilla, oikeustieteissä sekä teknisillä aloilla ja tietojenkäsittelytieteissä (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 18).

Verkkovuorovaikutuksen tutkimus lähti liikkeelle 1970-luvun tietokonevälitteisen viestinnän (*computer-mediated communication*, CMC) parissa. Tietokonevälitteisellä viestinnällä tarkoitetaan lukuisia erilaisia teknologioita, jotka edesauttavat ihmisten välistä viestintää ja informaation jakamista. CMC on sateenvarjokäsite, joka kattaa kaiken tietokoneiden välityksellä tapahtuvan vuorovaikutuksen, mutta käytännössä CMC-tutkimus on keskittynyt lähinnä tekstipohjaiseen viestintään. (Laaksonen & Matikainen 2013, 193.)

Verkkokeskustelut ja -palvelut on perinteisesti jaettu kahteen eri ryhmään, synkronisiin ja asynkronisiin palveluihin. Synkronisissa palveluissa on kyse reaaliaikaisesta viestinnästä, kun taas asynkronisissa palveluissa viestintä voi tapahtua viiveellä. Synkronisessa viestinnässä siis keskusteluun osallistujien on oltava samaan aikaan paikalla. Viestit menevät suoraan vastaanottajille jotka voivat välittömästi vastata viestin lähettäjälle. Esimerkiksi chat-keskustelut kuuluvat tähän kategoriaan. Asynkronisessa viestinnässä keskustelijoiden ei tarvitse olla samaan aikaan verkossa, vaan he voivat lukea ja kirjoittaa viestejä haluamanaan ajankohtana. Esimerkiksi

sähköposti ja erilaiset keskusteluryhmät ja -palstat ovat asynkronista viestintää. Jaottelulla painotetaan sitä, että verkkovälitteiset viestit voivat matkustaa paitsi paikan, myös ajan yli. (Arpo 2005, 20; Hine 2000, 2; Laaksonen & Matikainen 2013, 194.) Salla-Maaria Laaksonen ja Janne Matikainen (2013, 195) tosin huomauttavat, että nykyisissä verkkokeskusteluympyröissä synkronisen ja asynkronisen raja on alkanut hämärtyä. Nykyään verkkokeskustelualustat tarjoavat mahdollisuuden viestintään sekä tekstin että kuvallisen viestinnän muotojen avulla ja tukevat myös käytön erilaisia aikaulottuvuuksia. Lisäksi verkon mobiilikäytön myötä palvelut ovat käytössä aina tarvittaessa.

Salli Hakalan ja Juho Vesan (2013, 218) mukaan verkkokeskusteluja voidaan käyttää tutkimuksessa ainakin kolmeen tarkoitukseen. Niiden kautta voidaan ensinnäkin tutkia ihmisten toimintaa verkossa, esimerkiksi tiedon leviämistä verkossa. Toiseksi verkkokeskustelut tarjoavat mahdollisuuden tutkia ihmisten käsityksiä tai tapoja puhua jostakin asiasta. Tällöin esimerkiksi keskustelufoorimit voivat toimia haastattelu- tai kyselytutkimuksille vaihtoehtoisena tai rinnakkaisena tiedonlähteenä. Kolmanneksi verkkokeskusteluita voidaan tutkia ilmiönä, esimerkiksi millä lailla ne poikkeavat kasvotusten tapahtuvasta keskustelusta.

Internetistä kerätyn tutkimusaineiston käyttämisellä on omat etunsa ja ongelmansa. Ensinnäkin tutkimuksen tekeminen on ajankäytön suhteen helppoa, koska sitä voi tehdä kotona oman tietokoneen ääressä milloin tahansa. Tällöin ei kulu turhaan aikaa matkustamiseen, ja säästöä tapahtuu myös matkakustannuksissa. Myös aineiston käsittely on jokseenkin vaivatonta: se on jo valmiiksi tekstuaalisessa muodossa, joten sitä ei tarvitse litteroida. Internetin kautta avautuu mahdollisuus tutkia aiheita ja ihmisryhmiä, joita on vaikea muuta kautta määrittää tai tavoittaa. Joistakin aiheista ihmisten voi olla vaikeaa puhua kasvotusten, joten anonyymisti tapahtuva verkkokeskustelu voi mahdollistaa avautumisen sensitiivisistäkin asioista. (Mann & Stewart 2000, 18–24; Sanders 2005, 67.)

Verkkoaineistojen tutkimuksen tekee haasteelliseksi se, että verkko on koko ajan liikkeessä. Jatkuvasti liikkeessä olevasta verkkosisällöstä voi olla hankala saada otetta. Multimodaalinen, tekstiä, kuvaa, videota, ääntä ja linkkejä sisältävä aineisto jää tallennettaessa helposti pirstaleiseksi. Kontekstin hajotessa elementit jäävät irralliseksi ja voivat menettää merkityksensä. Lisäksi verkossa olevan materiaalin runsaus saattaa aiheuttaa kattavuuden harhaa. Laaksonen, Matikainen ja Tikka (2013, 22) muistuttavatkin, että vaikka esimerkiksi verkkokeskusteluja on saatavilla loputtomasti,

ne edustavat määrästään huolimatta aina tiettyä käyttäjäkuntaa ja käyttökontekstia. Myös kerätyn tutkimusaineiston analysointi aiheuttaa haasteita. Saatavilla olevan aineiston määrän suuruus voi helposti sokaista tutkijan ja estää tajuamasta aineiston todellista luonnetta ja sen rajoituksia. Verkkotutkimukseen liittyikin helppouden harha: verkkotutkimuksen hyödyt, kuten nopeus, pienet kustannukset ja laaja tavoitettavuus voivat olla niin houkuttavia, että ne saavat tekemään tutkimusta ilman kunnollista etukäteissuunnittelua. (Mt., 22–23.) Verkkoaineistojen käyttö tutkimustarkoitukseen tuo mukanaan myös tarvetta eettisten seikkojen pohdinnalle. Näitä kysymyksiä käsittelemme tarkemmin luvussa 4.4.

3.2 Keskustelupalstat

Keskustelupalstalla (vaihtoehtoisia termejä keskustelufoorumi tai keskustelualue) tarkoitetaan verkkosivustoa tai sivuston osaa, jossa voi keskustella eri aiheista kirjoittamalla palstalle viestejä. Palstalla kirjoittaja voi osallistua toisten käyttäjien aloittamiin keskusteluihin tai aloittaa itse uuden keskustelun. Keskustelupalstaviestit tallentuvat pysyvästi nähtäville, jolloin vanhoja keskusteluja voi selata jälkikäteen. Keskustelijat lainaavat usein viesteissään edellisistä viesteistä oleellisia kohtia ja vastaavat niihin. Keskustelut voivat pisimmillään kestää vuosien ajan. Keskustelupalstalla on usein jokin tietty aihepiiri, joka jollain tavalla yhdistää keskustelupalstalla käyviä keskustelijoita. Keskustelupalstalle vakiintuu usein ryhmä ihmisiä, jotka kirjoittelevat palstalla aktiivisesti. (Wikipedia, keskustelupalsta.)

Keskustelupalstat tarjoavat mielestäni erinomaista aineistoa tutkimukselle, sillä siellä ihmiset voivat avoimesti ja anonymisti jakaa kokemuksiaan, tuoda esiin mielipiteitään ja keskustella mieltään askarruttavista asioista. Palstakirjoitukset ovat myös syntyneet spontaanisti ilman tutkijan vaikutusta niiden muotoutumiseen. Sitä voidaan kutsua luonnolliseksi aineistoksi (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012, 84). Toisin kuin esimerkiksi haastattelut ja kyselyt, verkon keskustelut eivät ole reaktioita tutkijan teoreettisista lähtökohdista johtamiin kysymyksiin, vaan keskustelijat itse päättävät keskustelun kulun ja nostavat esille tärkeinä pitämiään asioita (Hakala & Vesa 2013, 223). Verkkokeskustelujen anonymisuus ja ei-kasvokkaisuus vaikuttavat niiden sisältöön. Näiden piirteiden takia keskusteluita tutkimalla voidaan saada erilaista tietoa kuin muilla aineistoilla. Internetissä keskustelijat saattavat kertoa sellaisia mielipiteitä, jotka eivät kasvotusten

keskusteltaessa tulisi syystä tai toisesta esille. (Hakala & Vesa 2013, 224; Ho & McLeod 2008, 194.)

Myös Laaksosen ja Matikaisen (2013, 199) mukaan internetin keskustelukulttuuriin vaikuttaa se, kuinka julkisesti ja avoimesti keskustelijoiden identiteetti on näkyvillä. Kasvottomana, nimimerkin suojissa on helpompi ilmaista itseään, myös negatiivisia tunteita. Tekstin sävy keskustelupalstoilla onkin usein suorasukaisempaa kuin perinteisessä kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Tekstin sävy lähentelee suurelta osin puhekieltä ja on usein vielä tätäkin pelkistetympää. Erilaiset merkit, kuten hymiöt, täydentävät annettuja viestejä. Koska keskustelijat eivät näe toisiaan tai kuule äänenpainotuksia, valituilla sanoilla on suuri merkitys. (Kimpanpää 2008, 38.) Anonyymiyden haittapuoliin kuuluu se, että anonyymi keskustelu on usein tasoltaan heikompaa. Pahimmillaan kyse on niin sanotusta fleimauksesta (*flaming*), joka tarkoittaa verkossa ilmenevää aggressiivista viestintää. (Laaksonen & Matikainen 2013, 199; ks. myös Watt 2002.) Avoimilla keskustelupalstoilla, joihin ei vaadita rekisteröitymistä, osa keskustelunavauksista ja vastauksista on melko selkeästi trolleja. Trollilla tarkoitetaan viestiä tai henkilöä, jonka ensisijainen tarkoitus on nostattaa vastaväitteitä, ärsyttää ihmisiä, aiheuttaa ristiriitoja, turhien viestien kirjoittamista ja saada vastaukseksi ennalta arvattavia viestejä (Arpo 2005, 166). Samaa tarkoittava suomenkielisinä palstoilla syntynyt sana on provo, joka tulee sanasta provokaatio.

Keskustelupalstoja on Suomessa käytetty jonkin verran tutkimusaineistona. Vaikuttaa siltä, että keskustelupalstojen keskustelut ovat kiinnostaneet erityisesti opinnäytetyön tekijöitä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielmia kyseisen kaltaisia aineistoja käyttäen on tehty muun muassa itsemurhan tehneiden läheisten vertaistuesta (ks. Laine 2009), päihdeongelmaisten puolisoitten vertaistuesta (ks. Vanhanen 2009), velkaantumisrepertuaareista (ks. Kimpanpää 2008), masentuneiden sosiaalisten suhteiden tulkintarepertuaareista (ks. Vähätalo 2013), vanhempien kokemuksista lastensuojeluilmoituksesta, lastensuojelutarpeen selvityksestä ja sosiaalityöntekijöiden työskentelystä (ks. Kajanne 2014) sekä etä-isyyden ja sosiaalityön kohtaamisesta (ks. Lanne 2015).

Itse päädyin käyttämään keskustelupalstan viestejä aineistonani, sillä halusin tutkia, minkälaista keskustelua syrjäytymisestä käydään verkossa. Verkkokeskustelu on nopea ja helppo tapa tuoda esille omia mielipiteitään vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Aineistossa mielestäni erityisen mielenkiintoista on se, että keskustelut ovat syntyneet ilman, että minä itse olen ollut vaikuttamassa niiden kulkuun. Ne siis elävät omaa elämäänsä. En tiedä tutkimukseeni osallistuneista henkilöistä

mitään muuta kuin mitä he itse viesteissä haluavat kertoa. Jotkut kirjoittajat eivät paljastakaan itsestään muuta kuin mielipiteensä, joka saattaa joissakin tapauksissa koostua muutamasta sanasta. Keskustelupalstalle kirjoittaneita yhdistää varmuudella ainoastaan se, että heillä on kaikilla jotakin sanottavaa aiheesta syrjäytyminen. He ovat halunneet kirjoittaa aiheesta jotakin keskustelupalstalle, joka on kaikkien luettavissa ja kommentoitavissa, ja kenties kommentoida jonkun toisen kirjoituksia. Aineisto on siis luonteeltaan dialogista, ja siinä otetaan kantaa toisten kirjoittajien kirjoituksiin.

Täytyy kuitenkin muistaa, että aineistoni edustaa ainoastaan yhtä tiettyä käyttäjäkuntaa, osaa tutkimani keskustelupalstan keskustelijoista. Aineistostani tekemiäni havaintoja ei voi eikä ole tarkoituskaan yleistää. En siis oleta, että aineistoni kautta olisi pääteltävissä, miten suomalaiset hahmottavat syrjäytymisen ja mitä he ajattelevat syrjäytyneistä. Enkä myöskään odota, että palstakirjoitusten kautta pääsisin välttämättä käsiksi syrjäytyneiden henkilöiden elämismailmaan. Mutta keskustelupalstan kirjoitukset tarjoavat yhdenlaisen mahdollisuuden päästä tarkastelemaan tapoja, joilla syrjäytymistä ja syrjäytyneitä kuvataan ja miten näistä asioista keskustellaan.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämä luku esittelee tutkielmani metodologiset lähtökohdat. Ensin avaan kategoria-analyysin peruseriaatteita, josta siirryn esittelemään tutkimustehtävääni ja tutkimusaineistoani. Pohdin myös tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä ja lopuksi kerron miten analyysin tein.

4.1 Metodologisena lähtökohtana kategoriatutkimus

Sacksilainen jäsenkategoria-analyysi

Harvey Sacksia, kategoria-analyysin pioneeria, kiinnosti, miksi ja millaisessa prosessissa ihmiset valitsevat lukuisten mahdollisten kategorioiden joukosta jonkun tietyn kategorian kuvatessaan jotakuta tietyssä tilanteessa. Sacks mietti sitä, miten toimijat valitsevat itselleen tiettyjä kategorioita ja myös sitä, miten toisten valitsemat kategoriat huomataan. Sacks kuvaa tätä prosessia ilmauksilla kuvaamisen tekeminen (*doing describing*) ja kuvaamisen tunnistaminen (*recognizing description*). Kuvaamisen tekemisellä hän tarkoittaa sitä, että kuvatessamme erilaisia asioita ja tapahtumia emme koskaan neutraalisti vain esitä niitä sellaisina kun ne ovat faktuaalisessa, todellisina pitämässämme maailmassa. Etnometodologiaan pohjautuvassa kategoria-analyysissä faktojakin tarkastellaan toiminnan tuotoksina (*facts as accomplishments*). Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa tarkastellaan prosesseja, joissa luodaan yksiselitteisiltä vaikuttavia kategorialuonnehdintoja erilaisista sosiaalisen todellisuuden toimijoista, asioista ja tapahtumista. Kuvaamisen tekeminen jäisi puolestaan vaille sosiaalisia vaikutuksia ilman Sacksin sille esittämää vastinparia, kuvaamisen tunnistamista. Kategoriat ovat jaettuja, ja tunnistamme niiden merkityksiä toisten ihmisten puheesta. (Juhila ym. 2012, 51–52; Välimaa 2011, 27.)

Sacks kehitti 1960-luvulla jäsenkategoria-analyysin menetelmän (*Membership Categorization Analysis*, MCA tai *Membership Categorization Device*, MCD), joka kuvaa sitä logiikkaa ja säännöstöä, jonka ohjaamina ihmiset toimivat ja jota he käyttävät kuvaillessaan ihmisiä ja tapahtumia. Jäsenkategoria-analyysin avulla on mahdollista eritellä, miten ihmiset jäsentävät ja järjestävät kulttuurista todellisuuttaan, miten he sijoittavat itsensä tai muut osaksi maailmaa, tekevät hienovaraisia erotteluja ja arvottavat moraalisesti eri kategorioihin ja ryhmiin kuulumista sekä

niihin liittyviä kulttuurisia normeja ja merkityksiä. (Nikander 2010, 242; Ruusuvuori 2001, 395–396.)

Jäsenkategoria-analyysin keskeisiä käsitteitä ovat kategoria (*category*), kategoriasidonnaiset toiminnot (*category bound activities*) ja kategoriakokoelma (*collection of categories*). Sacks tarkoittaa kategorioilla ihmistä kuvaavia ilmaisuja, jollaisia voivat olla esimerkiksi mies, sosiaalityöntekijä, opiskelija tai vegetaristi. Jokaista ihmistä voi kuvata monella eri kategorialla eli heillä voi olla jäsenyys monessa eri kategoriassa, minkä vuoksi kuvaukset ovat aina toimijoiden tilannekohtaisia valintoja. Siispä tilanteesta riippuen jokin kategoria valikoituu relevantiksi tavaksi kuvata häntä. Kategoriasidonnaisilla toiminnoilla Sacks viittaa siihen, että liitämme kulttuurisesti tietynlaisia toimintoja tiettyihin kategorioihin. Kategoriaan kuuluvien oletetaan käyttäytyvän ja toimivan tietyillä tavoilla. Kategoriakokoelmat muodostuvat toisiinsa liittyvistä kategorioista kuten nainen ja mies (sukupuoli), muslimi, katolinen ja hindu (uskonto) tai työväestö, keskiluokka ja yläluokka (sosiaaliluokka). Kokoelmiin kuluvat, toisiinsa liittyvät kategoriat asemoituvat usein hierarkkisesti suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi elämänvaihekokoelmassa aikuinen määrittyy lasta edellä olevaksi ja työorganisaatiossa johtajat asettuvat työntekijöitä korkeampaan positioon. Myös kategoriasidonnaiset toiminnot määrittyvät kokoelmien eri jäsenyyksien mukaan vastaavalla tavalla: aikuisilta ja johtajilta odotetaan toisenlaista käyttäytymistä kuin lapselta ja työntekijältä. Oman jäsenyyden odotuksenmukaisia toimintoja on mahdollista ylittää tai alittaa, mutta tällaiset poikkeamat pannaan arkielämässä helposti merkille, mistä voi seurata kehumista tai kritisointia. (Jokinen ym. 2012, 26–28; Roivainen 1999, 26–27; Ruusuvuori 2001, 394–395; Sacks 1992, 301; Schegloff 2007, 467–468, 472.)

Sacks painotti, että kategoriat ovat tutkittavien valitsemia eivätkä tutkijan tekemiä valintoja. Sacksilaiselle kategoriaturkimukselle onkin olennaista, että analyysin kohteena ovat vuorovaikutukseen osallistuvien omat tavat käyttää ja valita kategorioita sen sijaan, että oletettaisiin tutkijan valitsevat kategoriat itsestäänselvästi merkityksellisiksi. (Ruusuvuori 2001, 390–391; Välimaa 2011, 24.)

Kategoriaturkimuksen etnometodologiset juuret

Kategorioiden tutkimus nojaa vahvasti etnometodologiseen tutkimusperinteeseen. Harold Garfinkelin kehittämässä etnometodologiassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset

kohdatessaan toisiaan tuottavat vakaita, selontekoihin perustuvia käytäntöjä, toisin sanoen arkielämän toimintojen sosiaalista järjestystä. Keskeistä on siis arkielämän järjeilytapojen nostaminen keskiöön. Ihmisten toimintaa ei haluta selittää toiminnan itsensä ulkopuolelta, esimerkiksi normien tai arvojen noudattamisena, vaan oletetaan elävien tilanteiden sisältävän niin moniaineksisia prosesseja, että arkielämän hetki hetkeltä rakentuvat käytännöt on tarpeen ottaa tutkimuskohteeksi sellaisinaan. (Jokinen ym. 2012, 20; Suoninen 2001, 366.)

Etnometodologia korostaa ihmisten keskinäisen toiminnan merkitystä sosiaalisen järjestyksen syntyemisessä. Yhteisesti jaetun sosiaalisen järjestyksen luomisessa ovat kategorisaatio ja kategoriat keskeisessä roolissa. Ihmismielelle on ominaista järjestää ja yleistää havaintoja kategorioiden avulla. Luokittelemme itsemme, toisemme ja ympärillämme olevat asiat kielenkäytössämme kategorioihin, joihin liitetään kulttuurisesti negatiivisia tai positiivisia piirteitä. Kategoriat eivät sanele eivätkä ohjaa ihmisten toimintaa, vaan ihmiset ottavat niitä tilanteisesti käyttöönsä. (Jokinen ym. 2012, 33, 36.) Hesterin ja Eglinin (1997; ref. Juhila 2004, 169) mukaan kulttuuria tuleekin tutkia ennen kaikkea toimintana, jossa kategorisointi on keskeisessä roolissa. Ihmiset herättävät kategorioita eloon ja käyttävät niitä tietyissä tilanteissa toimiessaan. Kirsi Juhilan (2004, 169) mukaan kategorisoinnissa on usein kysymys ihmisten määrittelystä. Ihmisen – joko toisen tai itsen – sijoittaminen johonkin kategoriaan helpottaa suunnistamistamme, antaa vinkkejä siitä, miten meidän pitäisi tuosta henkilöstä ajatella ja miten häneen suhtautua tai millaista toimintaa ja ominaisuuksia odotamme itseltämme ja toisilta.

Moraalinen järjestys ja kategoriat

Maailmaa järkeistävä ja järjestävä kategoriasidonnainen tieto luonteeltaan myös moraalista, vaikka moraalisuus jääkin usein huomaamatta. Kun puhumme toisista ihmisistä, käyttämämme ilmaisut usein sisältävät jonkinlaisia moraalisia kannanottoja. (Bergmann 1998, 280–281, Juhila, Jokinen & Suoninen 2012, 70.) Eräs etnometodologian perusajatus on Garfinkelin (1967; ref. Juhila 2012, 132) mukaan se, että ihmisten yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen jäsenyys saa ihmiset näkemään jokapäiväisen elämämme siihen liittyvine tapoineen ja rutiineineen itsestäänselvytenä. Itsestäänselvyys tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, että pidämme toistuvia ja vakiintuneita kanssakäymisen tapoja ja rutiineita normaaleina. Normaalisuus tuottaa moraalista järjestystä. Moraalinen järjestys on kulttuurista tietoa siitä, miten eri tilanteissa tulee toimia ja käyttäytyä. Moraalinen järjestys paljastuu, kun jokapäiväiset rutiinit eivät sujukaan ennakoidusti. Kun näin

tapahtuu ja joku rikkoo moraalista järjestystä esimerkiksi toimimalla jonkin normaalina pidetyn toimintatavan vastaisesti, syntyy selontekovelvollisuus. Järjestystä rikkoneen henkilön on selitettävä rikkomusta eli annettava selonteko. (Juhila 2012, 132.)

Kategorioita käytetään kuvaamaan kulttuurisesti sopivaa ja sopimatonta toimintaa. Tietyt kategoriat ja niihin liittyvät piirteet kelpaavat kulttuurin jäsenille sellaisinaan ilman selityksiä. Esimerkkinä tästä toimii Sacksin analyysin kategorioihin vauva ja äiti liitetyistä piirteistä. Sacksin klassinen analyysiesimerkki kulttuurisesti sopivista kategoriapiirteistä käsittelee kahta lausetta: ”Vauva itki. Äiti nosti sen ylös.” Vauvoille itku on sopivaa ja hyväksyttävää toimintaa. Jos taas kyseessä olisi 10-vuotias lapsi, itku ei välttämättä olisikaan enää kulttuurisesti sopivaa ja hyväksyttävää, vaan lapsi voitaisiin kategorisoida itkupilliksi ja häntä kehoitettaisiin käyttäytymään reippaasti kuin iso poika tai tyttö. Esimerkin tarinassa myös äiti toimii kulttuurisesti sopivalla tavalla nostaessaan itkevän vauvan ylös. (Ruusuvuori 2001, 395; Sacks 1995, 243–249; Välimaa 2011, 28.)

Eri kategorioihin liittyy erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Juhila (2012, 134) käyttää tästä esimerkkinä aikuisen lapsen käymistä vanhainkodissa olevaa iäkstä vanhempaansa tapaamassa, ja vanhus odottaa lapsensa vierailua. Kategorijäsenyyksiin sidotut oikeudet ja velvollisuudet ovat keskeisiä arkipäivän rutiinien ja moraalisen järjestyksen rakennuspalikoita. Velvollisuuksien laiminlyöminen ja oikeuksista piittaamattomuus saavat aikaan selontekovelvollisuuden. Mikäli esimerkin lapsi ei käykään katsomassa vanhainkodissa asuvaa iäkstä vanhempaansa, hän on selityksen velkaa.

4.2 Tutkimustehtävä

Tutkin pro gradu -tutkielmassani internetin keskustelupalstan syrjäytymistä koskevia keskusteluja. Sovellan tutkielmassani Sacksin alkutuotantoon pohjautuvaa jäsenyysskategorisoinnin analyysiä. Tarkoitukseni ei ole niinkään toteuttaa tutkimus, joka puhdasoppisesti noudattaisi jäsenkategoria-analyysia ja sen välineistöä sellaisena kuin Sacks sen kuvasi, vaan kategorioiden tutkimus toimii tutkielmassani lähinnä tapana, jolla orientoidun aineistooni ja linssinä, jonka kautta sitä tarkastelen. Olen poiminut kategoria-analyysia koskevasta teoriasta sellaiset kohdat, jotka minusta tuntuvat tutkimuskysymysteni vastausten selvittämisen kannalta olennaisilta. Olen kiinnostunut siitä, minkälaisia kategorioita keskustelupalstalla muodostuu puhuttaessa syrjäytyneistä. Lisäksi olen

kiinnostunut kategorioihin liittyvästä moraalisesta järjestyksestä: tarkastelen, minkälaista moraalista arviointia keskusteluissa on havaittavissa, erityisesti syrjäytyneiden suhteessa normaalina pidetyn ja ei-syrjäytyneen kategoriaan.

Tiivistän tutkimustehtäväni seuraaviksi kysymyksiksi:

- Minkälaisia kategorisointeja syrjäytyneistä esiintyy keskustelupalstalla?
- Minkälaista moraalista järjestystä syrjäytymiseen ja normaaliuteen liittyen keskustelupalstalla tuotetaan?

4.3 Tutkimusaineiston kuvaus

Aller Median omistama Suomi24 on Suomen suurin yhteisömedia. Sen keskeisimpiä palveluita ovat Keskustelut, Treffit ja sähköposti. Sivustolla vieraillee viikoittain 1,4 miljoonaa kävijää. Käyttäjien ikä on keskimäärin 33 vuotta. (Suomi24 -sivusto 2015.)

Suomi 24 -sivuston keskustelut on ryhmitelty erilaisten aihealueiden alle, joita ovat muun muassa harrastukset, perhe, suhteet, talous, terveys, talous, tiede ja teknologia, työ ja opiskelu, urheilu ja yhteiskunta. Näiden aihealueiden alta löytyy paljon erilaisia alaotsikoita. Keskustelupalstalla ei vaadita rekisteröitymistä, vaan kuka tahansa voi tehdä keskustelunaloituksen tai vastata jonkun toisen aloitukseen tai viestiin. Halutessaan voi kuitenkin luoda oman nimimerkin, jota muut eivät voi käyttää. Suomi24 -sivuston keskusteluissa ei ole esimoderointia, vaan käyttäjien ilmoitusten perusteella moderaattorit voivat poistaa viestejä oman harkintansa mukaan. Asiattomat viestien poistaminen tapahtuu siten aina viiveellä. (Suomi24 -sivusto 2015.)

Tutkimusaineistoni eli keskustelut syrjäytymisestä sijaitsee Suomi24 -sivuston yhteiskuntaa koskevan aihealueen alla omana alaotsikkonaan. *Syrjäytyminen* -palsta sisältää yli 500 keskustelunaloitusta, jotka on kirjoitettu vuosina 2011–2015. Osa aloituksista ei ole saanut yhtään vastausta, kun taas pisimmät keskusteluketjut sisältävät melkein 200 vastausta. Paljon vastauksia ovat saaneet esimerkiksi keskustelunavaukset, jotka on otsikoitu "Ota syrjäytynyt kaveriksi", "Syrjäytynyttä on tosi vaikea auttaa", "Mikä on suurin syy syrjäytymiseen???", "Syrjäytyneet tytöt"

ja "Mitä te syrjäytyneet teette?". Keskustelupalstan viestit ovat sisällöltään varsin heterogeenisiä. Osa kirjoittajista kertoo omaa elämäntarinaansa ja kokemuksiaan, osa taas kaipaa vinkkejä ja neuvoja, miten toimia vaikeassa tilanteessa. Osa kommentoi toisten kertomuksia ja osa pyytää muilta kommentteja omaan tilanteeseensa. Jotkut kirjoittajat ilmaisevat huoltansa yhteiskunnan nykytilasta ja pohtivat syrjäytymisilmiön olemusta. Jotkut kirjoittajat ovat palstalla selkeästi vain provosoimassa toisia ja pyrkivät kommentteillaan ärsyttämään muita kirjoittajia. Osassa viesteissä keskitytään pelkästään toisten keskustelijoiden loukkaamiseen. Osa kirjoituksista on pituudeltaan vain muutaman sanan, kun taas toisissa viesteissä kirjoittaja kertoo omaa tarinaansa pitkään ja huolellisesti.

Aloitin aineiston keräämisen lukemalla *Syrjäytyminen* -palstan keskusteluita. Huomasin pian, että keskusteluketjut sisälsivät runsaasti viestejä, jotka eivät liittyneet tutkimuskysymyksiini tai olivat sisällöltään täysin asiattomia. Luettuani kaikki keskusteluketjut läpi valikoin keskusteluketjuista sellaiset viestit, joiden koin tarjoavan olennaista tietoa tutkimustehtäväni kannalta. Näin ollen lopullinen aineistoni ei sisällä kaikkia palstalle kirjoitettuja keskustelunavauksia ja viestejä. Siirsin viestit tekstinkäsittelyohjelmaan, ja aineistoa kertyi 155 sivua kirjasinkoolla 12 ja rivivälillä 1 kirjoitettuna. Aineistoni sisältää 423 yksittäistä viestiä.

Tarkasteltaessa keskustelupalstan aluetta, joka sijaitsee otsikon *Syrjäytyminen* alla, ensimmäinen ajatus saattaa olla, että kyseisellä palstalla keskustelee henkilöitä, jotka ovat ainakin jossakin määrin itse sijoittavat itsensä syrjäytyneen kategoriaan. Osa keskustelupalstan kirjoittajista selkeästi määrittelee itsensä syrjäytyneeksi, osa taas määrittelee läheisensä tai perheenjäsenensä syrjäytyneeksi. Jotkut taas pohtivat, ovatko he itse syrjäytyneitä ja kyselevät muiden mielipidettä asiasta. Aineistossa tulee esille myös ihmisten – palstan keskustelijoiden tai yleisesti syrjäytyneinä pidettyjen – toiminnan arviointia ja arvostelua. Näistä arvostelijoista osa näyttää asettuvan ei-syrjäytyneen positioon, ja ajoittain vaikuttaa jopa siltä, että heidän palstakirjoittelunsa ainoa tarkoitus on syyllistää syrjäytyneitä.

Suomi24 on käsitykseni mukaan varsin vilkas keskustelupaikka. Sen suosio perustuu nähdäkseni siihen, että siellä voi anonyymisti keskustella käytännössä minkälaisista aiheista tahansa, eikä sinne vaadita rekisteröitymistä. Anonyymiyden haittapuolet ilmenevät Suomi24:n keskustelupalstoilla siten, että keskustelut kärsivät suuresta määrästä häirikkö- ja roskapostiviestejä. Esimerkiksi vuonna

2013 keskusteluihin kirjoitettiin 6,74 milj. viestiä, joista poistettiin 1 246 064 kappaletta. Poistettujen viestien osuus oli siis noin 18,5%. (Wikipedia, Suomi24.)

4.4 Eettiset kysymykset

Tutkittavien tulisi yleensä tietää olevansa tutkimuksen kohteena ja heitä pitäisi informoida tutkimuksen tarkoituksesta. Arja Kuulan (2013, 117) mukaan poikkeuksen informointivelvollisuuteen muodostavat valmiiksi julkiset aineistot, joita ei kerätä suoralla kontaktilla tutkittavilta. Internetin keskustelupalstat, joille ei tarvitse kirjautua sisään tunnuksilla, ovat avoimesti tutkittavissa ilman informointivelvoitetta tutkimuksesta. Kuula kuitenkin huomauttaa, että koska keskustelupalstoille kirjoittavat eivät välttämättä miellä kirjoitustensa olevan avoimesti tutkittavissa, täytyy tutkittavien yksityisyyttä kunnioittamiseen kiinnittää huomiota myös julkisia aineistoja tutkittaessa.

Nimimerkillisten keskustelupalstojen ollessa kyseessä on olennaisinta kiinnittää huomio palstan aihepiiriin ja avoimuuden asteeseen. Arkaluontoiset ja hyvin henkilökohtaiset keskustelupalstojen aiheet jo itsessään pakottavat tutkimuseettiseen varovaisuuteen. (Frankel & Siang 1999, 7; Kuula 2013, 185.) Oma tutkimusaineistoni on kerätty keskustelupalstalta, jonka sisältö on avoimesti kaikkien luettavissa ilman palstalle rekisteröitymistä ja kirjautumista. Olen kuitenkin poistanut raporttini aineisto-otteiden yhteydestä nimimerkit, mikäli kirjoittajalla sellainen on ollut, sillä internetissä käytettävät nimimerkit eivät välttämättä estä tunnistamista. Osa ihmisistä käyttää samaa nimimerkkiä eri sivustoilla, joten nimimerkin takana oleva henkilö voi olla tunnistettavissa (Joinson 2005, 26; Kuula 2013, 198). Poistin nimimerkit aineistosta jo sitä kootessani, jotta kirjoittajat olisivat mahdollisimman anonyymeja myös minulle itselleni. En siis pysty tekemään kirjoittajista päätelmiä esimerkiksi yhdistelemällä heidän kirjoituksiaan. Tällä tavalla pyrin kunnioittamaan kirjoittajien yksityisyyttä. Se, että jätän nimimerkit tutkimusraportissani mainitsematta, ei tietenkään takaa etteikö lukija voisi halutessaan jäljittää kyseisen palstan keskustelut ja mahdolliset nimimerkit. Mutta koska kyseessä on kuitenkin yksi Suomen suosituimmista avoimista keskustelupalstoista, on oletettavissa, että kirjoittavat tiedostavat tekstiensä olevan kenen tahansa luettavissa.

Tutkielmani aihe ei sinällään myöskään ole luonteeltaan kovin arkaluontoinen, vaikka monet kirjoittajat kertovatkin viestiketjuissa omista henkilökohtaisista kokemuksistaan. Kuulan (mt., 136) mukaan arkaluontoisuus sinänsä ei edes ole este tutkimuksen tekemiselle. Joskin aineistoa tarkastellessani minulla heräsi muutaman viestin kohdalla epäily siitä, onko kirjoittaja varmasti ymmärtänyt tekstinsä olevan kaikkien luettavissa. En kuitenkaan välttele käsittelemästä vaikeita aiheita, kuten mielenterveysongelmia tai väkivallan uhriksi joutumista, mutta pyrin luonnollisesti välttämään valitsemissani aineistositaateissa sellaisia kohtia, jotka paljastavat kirjoittajasta hyvin arkaluontoisia, henkilökohtaisia tai tunnistettavissa olevia seikkoja tai jotka muuten saivat minut pohtimaan esimerkiksi, onko kirjoittaja jollakin tapaa erityisen haavoittuvassa tilassa. Aineistositaatteja esittäessäni olen myös lyhennellyt ja pilkkonut kirjoituksia pienempiin osiin, jotta ne eivät muodostaisi tunnistettavia kuvauksia. Lähtökohtana kaikessa tutkimuksessa on tutkittavien ihmisarvon kunnioittaminen, vahingon välttäminen ja tutkittavien yksityisyyden suojaaminen (Kuula 2013, 192). Tämän myös minä pyrin mahdollisimman huolellisesti omassa tutkielmassani toteuttamaan. Säilytän aineistoa Word -tiedostossa tietokoneellani ja tutkielmani valmistuttua hävitän sen.

4.5 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa teoriaa voidaan käyttää apuvälineenä, joka mahdollistaa esimerkiksi tulkintojen tekemisen kerätystä tutkimusaineistosta. Teorian asema tutkimuksessa riippuu siitä, onko kyseessä teorialähtöinen, aineistolähtöinen vai teoriasidonnainen tutkimus. Teorialähtöisestä tutkimuksesta puhutaan silloin, kun tutkimusaineiston analyysia ohjaa jo olemassa oleva kehys. Tällöin tarkoituksena on usein tämän mallin tai teorian testaaminen uudessa yhteydessä. Teorialähtöinen analyysitapa on perinteinen luonnontieteellisissä tutkimuksissa käytetty analyysimalli. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa pääpaino on aineistossa, mikä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi analyysiyksiköt eivät ole ennalta määrättyjä ja teoria rakennetaan aineisto lähtökohtana. Täysin aineistolähtöistä tutkimusta on vaikea toteuttaa jo siksi, että havainnot ovat yleisesti hyväksytyyn ajatuksen mukaan teoriapitoisia. Ei siis ole olemassa objektiivisiä havaintoja, sillä esimerkiksi käytetyt käsitteet ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat tuloksiin. Teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastossa voidaan ajatella olevan teoriasidonnaisen tutkimuksen, jossa aineiston analyysi ei suoraan perustu teoriaan, mutta kytkennät siihen ovat

havaittavissa. Tällöin aineistosta tehdyille löydöksille etsitään tulkintojen tueksi teoriasta selityksiä tai vahvistusta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–97.)

Oma tutkielmani sijoittuu lähimmäksi teoriasidonnaista tutkimusta. Saksin mukaan vuorovaikutusta tutkittaessa olisi tutkijan asettamien kategorioiden sijasta lähdettävä liikkeelle vuorovaikutukseen osallistuvien omista tavoista käyttää kieltä ja kategorioita (Ruusuvaori 2001, 390–391.) Näin ollen en ole analyysissäni itsekään lähtenyt oletusarvoisesti järjestämään aineistoa teorian pohjalta mahdollisesti nousevien kategorioiden mukaisesti. Olen luvussa kaksi esitellyt erilaisia teoreettisia näkökulmia syrjäytymiseen, joten aiheesta lukemani kirjallisuus on luonnollisesti vaikuttanut tapaani hahmottaa syrjäytymisen käsite. Tutkielmassani olen kuitenkin ensisijaisesti kiinnostunut siitä, minkälaisena ilmiönä syrjäytyminen ja syrjäytyneet näyttäytyvät aineistossani, ja luvussa viisi esittelemäni tulokset, erilaiset syrjäytyneen kategoriat, olen muodostanut keskustelupalstan keskusteluissa esiintyvien kategorioisointien pohjalta. Teorian osuus tulee esille analyysissäni siten, että peilaan aineistosta tekemiäni havaintoja aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen.

Tärkeänä ja erittäin inspiroivana apuvälineenä aineistoni analyysissä on toiminut Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen teos *Kategoriat, kulttuuri & moraalit* (2012). Hyödynnän analyysissäni muun muassa kyseisessä teoksessa havainnollistettuja tapoja kategorisoida ihmisiä ja ilmiöitä sekä tarkastelutapoja kategorioiden suhteesta moraaliseen järjestykseen.

Aloitin analyysin tekemisen siten, että luin aineiston läpi useamman kerran ja tein alleviivauksia. Etsin aineistosta sellaisia kohtia, joissa jollakin tapaa kuvattiin ja kategorisoitiin syrjäytymistä ilmiönä ja syrjäytyneitä henkilöitä, esimerkiksi mitä syrjäytyminen on tai kuka on syrjäytynyt, sekä piirteitä ja toimintoja, joita liitetään syrjäytyneisiin ja syrjäytyneiden elämään. Aineistosta nousikin esille erilaisia teemoja, esimerkiksi työttömyys, yksinäisyys ja köyhyys, joiden kautta kirjoittajat rakensivat kuvaa syrjäytymisestä ja syrjäytyneistä. Tämän lisäksi keräsin aineistosta nimityksiä, joita kirjoittajat syrjäytyneistä käyttävät kunkin teeman yhteydessä. Näiden teemojen ja erilaisten syrjäytyneistä käytettyjen nimitysten perusteella muodostin kahdeksan eri syrjäytyneen pääkategoriaa, jotka pyrin nimeämään mahdollisimman kuvaavasti:

1. Työtön
2. Kouluttautumaton

3. Köyhä
4. Sairas
5. Yksinäinen
6. Laiska
7. Vapaaehtoisesti syrjäytynyt
8. Syrjäytetty

Kategoriat eivät ole toisiaan poissulkevia. Monen palstan kirjoittajan kertomukset ja kuvaukset joko omasta syrjäytymiskokemuksestaan tai läheisen syrjäytymisestä sisältävät aineksia monesta eri kategoriasta.

Erilaisten kategorioiden lisäksi pyrin tavoittamaan aineistosta myös moraalista järjestystä tuottavia puheenvuoroja. Nämä näyttäytyvät kuvauksina normaalina pidetyistä toimintatavoista ja elämänkuluista sekä siitä, miten niistä poikkeavat ihmiset kategorisoituvat syrjäytyneiksi. Joissakin tapauksissa tätä normaaliutta ja normaalin ihmisen ominaisuuksia ei lausuta suoraan, vaan nämä ovat pikemminkin pääteltävissä sen kautta, mitkä ominaisuudet ja piirteet liitetään syrjäytyneisiin. Normaalius on siis näiden syrjäytymistä tuottavien kuvausten vastakohta. Tuon esille näitä normaalin kansalaisen konstruktioita tulosluvussa kunkin kategorian yhteydessä.

Tutkimusraporteissa esitetään yleensä analyysin yhteydessä sitaatteja, joiden tarkoituksena on antaa havainnollistavia esimerkkejä ja tarjota lukijalle todiste siitä, että tutkijalla todella on ollut jokin aineisto, johon hän analyysinsä pohjaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Esitän analyysissani runsaasti aineistolainauksia, sillä koen, että juuri kategoria-analyysissä olennaista on tuoda esille tutkimuksen kohteena olevien omaa tapaa käyttää kieltä. Merkintä - - tarkoittaa, että olen lyhentänyt viestiä. Olen erotellut aineisto-otteet tekstissä sisennyksin ja kursivoimalla. Lainausten kirjoitusasu mahdollisine kirjoitusvirheineen on peräisin keskustelijoilta itseltään. Tunnisteina lainausten perässä on viestin kirjoittamispäivämäärä.

Tuloksia esitellessäni tarkastelen havaintojani suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen niin sosiaalityön, sosiaalipolitiikan, sosiologian kuin kasvatustieteen aloilta. Tätä kautta tuon esille tulosteni samankaltaisuuksia tai eroavuuksia suhteessa aiempaan teoriaan tai haen selitystä havainnoille. Erityisesti aikuiskasvatuksen ja sosiologian alojen kirjallisuus tarjoaa hedelmällistä

heijastuspintaa tarkasteltaessa yhteiskunnassamme yleisesti normaalina pidettyjä elämäntapoja, hyväksytyjä toimintatapoja sekä normeja.

5 SYRJÄYTYNEEN KATEGORIAT KESKUSTELUPALSTALLA

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset, kahdeksan eri kategoriaan, joiden kautta pyrin tuomaan esille, millaisina syrjäytyneet keskustelupalstalla nähdään. Esittelen millaisena syrjäytyminen kunkin kategorian sisällä näyttäytyy. Pyrin myös tuomaan esille, minkälainen kuva kunkin kategorian rinnalla rakentuu normaalista, ei-syrjäytyneestä kansalaisesta. Luvussa 5.9 kokoa tulokseni taulukoksi.

5.1 Työtön

Työttömän kategoriaan kuuluvia yhdistävät kokemukset työttömyydestä ja näkemys, että työelämän ulkopuolella oleminen merkitsee syrjäytymistä. Suuri osa keskustelupalstan kirjoittajista kategorisoi itsensä syrjäytyneeksi juuri työttömyyden kautta. Ihminen, jolla ei ole työtä, on syrjäytynyt.

”Joo ! no itse olen syrjäytynyt 2009 v. lähtien. ja kun haen töitä niin nauretaan vain. Siis mitä tästä tulee mieleen (köysi ja pari metriä sitä vielä lisäksi + puunoksa) ei oikein tää mitään elämää oo. työvoimas sanotaan asiaan että hae töitä ja sitä täs tekee, mut minkäs teet jos et töitä saa ? tuo köysi on alkannut oleen aika houkutteleva asia asian suhteen. - -”
(Viesti 9.6.2013)

Yllä olevassa aineistolainauksessa kirjoittaja pohtii elämän mielekkyyttä ilman työtä – se ei hänen silmissään edes oikein ole elämää. Kirjoittaja puhuu puunoksasta ja köydestä, jotka näyttäytyvät vaihtoehtona mikäli työtä ei yrityksistä huolimatta löydy.

*”- - Valmistuin hyvin arvosanoin, mutta tiedättekö mitä...en ole työllistynyt!
Ilmaiseksi työharjoittelijaksi kelpasin kyllä. Nyt työttömyys on jatkunut niin pitkään että työkkäri pakotti karenssin uhalla kurssille. Minulle on puhuttu "syrjäytymisen" ehkäisystä.
Kai kuulun riskiryhmään. Kuin leima otsassa. Työttömyys on syntiä.”* (Viesti 9.12.2013)

Edellinen kirjoittaja kertoo työttömyyden pitkittyttyä joutuneensa karenssin uhalla kurssille. Hän kertoo valmistuneensa hyvin arvosanoin, mutta arvelee, että koska työtä ei ole löytynyt tietyn ajan kuluessa, työvoimaviranomaiset kategorisoivat hänet kuuluvaksi riskiryhmään. Vaikka siis nuori

olisi suoriutunut elämässään ja menestynyt opinnoissaan moitteetta, hän siirtyy viranomaisten silmissä syrjäytymisvaarassa olevan kategoriaan, jos työtä ei tietyissä aikarajoissa valmistumisen jälkeen löydy. Kirjoittaja puhuu leimasta otsassa. Anna Kulmalan (2006, 66) mukaan leimat tulevat ulkopuolelta, ja ne ovat rakentamassa kielteisiä identiteettejä. Sosiaalisiin ongelmiin liittyvät identiteetit, eli leimatut identiteetit, kuten esimerkiksi asunnoton, alkoholisti, pitkäaikaistyötön ja syrjäytynyt, ovat tulleet käyttöön yleiseen kulttuuriseen puheeseen sen myötä, kun kyseiset ilmiöt on nimetty ongelmaksi. Vasta tämän jälkeen on ollut mahdollista käyttää näitä kielteisiä kategorioita.

Monen kirjoittajan viesteistä käy ilmi, että ”ilmaista työtä” kyllä olisi tarjolla.

”- - Töitä tuskin saan ellen ilmaiseksi tee töitä. Orjaksi en ala. Tein orjatöitä aikaisemmin mutta se ei kannattanut. Luvattiin järkätä työ haastatteluista parempiin hommiin mut mitään ei tapahtunut. en saanut myöskään sitä luvattua 9 euroa päivässä eli tein ilmaiseksi töitä ja siksi lopetin. Eli orjatyöt on kusetusta vaikka tein kaikki mitä pyydettiin. - -”
(Viesti 12.5.2013)

Työksi lasketaan siis vain oikea työ eli palkkatyö. Työvoimatoimiston tarjoamat työllistämistoimenpiteet eivät näyttäyty todellisena työnä, vaan kategorisoituvat orjatyöksi, jolla työntekijää riistetään. Työllistämistoimenpiteet eivät ole taloudellisesti kannattavia verrattuna palkkatyöhön, eivätkä myöskään sijoitu oikean työn kategoriaan, sillä esimerkiksi työkokeilua tai työharjoittelua ei monessakaan yhteydessä lueta työkokemukseksi.

Myös seuraava kirjoittaja määrittelee syrjäytymisen työttömyyden kautta aiheutuvaksi. Kirjoittaja korostaa, että hän ei ole syrjäytynyt eikä työtön omasta tahdostaan. Aktiivisesta työnhausta huolimatta työtä ei vain löydy. Kirjoittaja arvelee, että syy työllistymättömyyteen johtuu hänen iästään: 58-vuotias on liian vanha työelämään.

”On todella suuri aihe puhua joka koskettaa meitä kaikkia tai ainakin pitäisi. Mikä sitten johtaa syrjäytymiseen? Mielestäni suurin syy on työttömyys, itse olen kolmatta vuotta työttömänä sanottiin tuotannollisista ja taloudellisista syistä ja kun ei ollut koulutusta vaikka paikkaa hakiessani sitä ei vaadittu olin yli kaksivuotta töissä. Olen hakenut jatkuvasti töitä, mutta ilmeisesti 58vuotias on liian vanha työelämään. Kyllä tunnen itseni

syrjäytetyksi. En sitä ole omasta tahdostani ilmaista työtä kyllä on tarjolla, joka on täysin käsittämätöntä teen saman työn kuin koulutettu hoitoalala he saavat palkkaa siitä. Eikö tämä just ole että ihminen syrjäytyy?” (Viesti 29.3.2013)

Myös muutama muu kirjoittaja tuo esille, että työllistymistä tukevia ja syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpiteitä on tarjolla käytännössä pelkästään nuorille. Keski-ikä ylittäminen altistaa pitkittyneelle työttömyydelle (Rinne & Kivirauma 2003, 42). Ikääntyville työllistyminen on haastavampaa kuin nuoremmille, varsinkin jos työttömyys on kestänyt useamman vuoden. Juhani Ilmarinen (2011, 70) huomauttaa, että vaikka ikääntyvien työttömien työkyky on tutkimusten mukaan jonkin verran matalampi kuin työssä olevien samanikäisten, se on kuitenkin suurella osalla riittävä työelämän vaatimuksiin nähden. Suuri osa työttömistä ei ole joutunut työttömäksi puutteellisen työkykynsä johdosta vaan globalisaation ja yritysten kilpailukyvyyn parantamisen seurauksina. Heidän paluunsa työmarkkinoille on osoittautunut sitä vaikeammaksi mitä vanhemmasta henkilöstä on kysymys. (Mt., 70.) Poistuminen työelämästä työttömyyden kautta merkitsee ikääntyvälle työvoiman osalle vakavaa syrjäytymisen uhkaa (Rinne & Kivirauma 2003, 42). 58-vuotias siis usein kategorioituu vanhaksi työelämän kontekstissa, vaikka tavallisesti ikäkausipsykologiassa (esim. Kokko 2010, 1) alle 60-vuotiaat, joskus jopa alle 65-vuotiaat ovat kategorioitavissa keski-ikäiseksi.

Moni palstalla juuri työttömyyden kautta itsensä syrjäytyneeksi kategorisoiva kirjoittaja tuo esille aktiivisuuttaan ja halukkuuttaan päästä työelämään. Osallisuus työelämään määrittyy kirjoittajille kunnan kansalaisen piirteeksi. Työ kuuluu itsestään selvänä osana aikuisen ihmisen normaaliin elämään (Koski & Moore 2001). Historiallisesti vain jotkut etuoikeutetut ihmisryhmät on vapautettu työstä (Julkunen 2008, 298). Työ on se tapa, jolla ansaitsemme asemamme ja myös rakennamme identiteettiämme. Varsinkin nykyään ihmisen henkilökohtainen minä ja työminä limittyvät toisiinsa. Vähämäen (2003, 17) mukaan työ näyttäytyy nykyihmiselle itsensä ilmaisemisen alueena – vain siinä hän voi panna koko persoonallisuutensa peliin. Vastaavasti työelämästä poissaolo ja työttömyys estävät persoonallisuuden ilmaisemisen.

5.2 Kouluttautumaton

Kouluttautumattomaksi kategorisoituvia yhdistävä tekijä on koulutuksen vähäisyys tai opiskelijan keskeytyminen. Osa keskustelupalstan kirjoittajista kertoo suorittaneensa ainoastaan peruskoulun. Toisen asteen koulutus on syystä tai toisesta jäänyt saavuttamatta.

”- - Olen 28 vuotias ja olen suorittanut vain peruskoulun. Koko sen ajan olin rankasti kiusattu, eli kymmenen vuotta(kymppiluokkakin tuli kärsittyä), Sen jälkeen en ole saanut mitään koulua loppuun ja työharjoittelutkin ovat menneet huonohkosti. - -” (Viesti 30.1.2012)

”- - Oon 20v kundi, ja asun äidin luona vielä, peruskoulun jälkeen on ollut yrityksiä opiskella, yritin paljon mutta koska olen 5 luokalta asti kiusattu ja kavereita ei ole ollut koskaan en vain pystynyt siihen, se oli sairaan ahdistavaa ja masennus ja väsymys siihen päälle, luulen että mulla on myös ADHD sillä en voinut keskittyä tunneilla mihinkään. Kaikki opiskelut jäivät 1-2 viikkoon ja lopetin menemästä. Koulumatkatkin oli sairaan ahdistavia kun piti kulkea linja-autolla, linja-autossa tuntui aina että pyörryn kun oli niin huono olo. - - ” (Viesti 21.6.2012)

”Minun poikani on syrjäytynyt mielestäni oppimisvaikeuksien ja sosiaalisen osaamattomuuden vuoksi. Ei työtä, ei kavereita, ei ammattia. Sosiaaliturvan varassa päivä kerrallaan. - - ” (Viesti 17.7.2013)

Monet kertovat yrittäneensä suorittaa joko lukion tai ammatillisia opintoja, mutta opinnot ovat jääneet kesken. Yksi suurimmista syistä keskeyttämiseen vaikuttaisi olevan koulukiusaaminen. Koulukiusatuiksi itsensä kategorisoivien kertomukset ovat rankkoja. Kiusaaminen on aiheuttanut pahimmillaan vaikeaa psyykkistä oireilua, joka on johtanut lopulliseen opiskeluhaluttomuuteen. Myös oppimisvaikeudet ja erilaiset neuropsykologiset poikkeavuudet ovat aiheuttaneet heikkoa koulumenestystä.

Koulutuksen keskeyttäminen merkitsee Katja Komosen (2001, 76) mukaan normeista poikkeamista, ikäjärjestyksen rikkomista ja rooli-odotuksista suoriutumattomuutta. Keskeyttäminen rikkoo institutionaalisen elämäntavan mallin ja muodostaa siten uhkan koulutuksen moraalisen

järjestyksen toteutumiseksi. Koulutuksen ulkopuolella olemiseen liittyy lukuisia joukko merkityksiä, jotka asettavat symbolisen kysymysmerkin tai moraalisen stigman nuorten ylle. Lievimmillään koulutuksen keskeyttäjiin kohdistetut lausumat korostavat heidän kyvyttömyyttään pärjätä koulutusmarkkinakansalaisina koulutuksellisessa ja myöhemmin työmarkkinallisessa kilpailussa, niin sanotussa normaalitoiminnassa. Vahvimmillaan opintojen keskeyttämistä ja tutkintotodistusten puutetta on pidetty voimakkaana henkilökohtaisena kannanottona yhteiskunnan arvoja vastaan ja osoituksena siitä, ettei nuori halua osallistua yhteiskunnan normaalitoimintaan. (Mt.; Levitas 1998, 93.) Osa palstan kirjoittajista kohdistaaakin moraalisia syytöksiä koulutuksesta syrjäytyneitä nuoria kohtaan:

"Tahallasi olet itse itsesi syrjäyttänyt. Ei se sen kummempaa meillä muillakaan ole. Koulut pitää käydä jaksoi tai ei ja työssä pitää käydä jaksoi tai ei. Tämä on se lähtökohta ja tie syrjästä keskemälle. - -" (Viesti 7.3.2012)

Koulutuksen keskeytyminen on monen kirjoittajan kohdalla johtanut vaikeuksiin ennen kaikkea työllistymisen suhteen. Myöskään TE-toimiston työllistämistä tukevat palvelut eivät ole olleet palstan kirjoittajille reitti työelämään. Myrskylän (2011) mukaan peruskoulun jälkeinen koulutus vähentää työttömäksi joutumisen riskejä selvästi. Pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevan nuoren riski jäädä ulkopuoliseksi on lähes kolminkertainen verrattuna ammatillisen keskiasteen koulutuksen saaneisiin. Myös työttömyyden riski on suurinta pelkästään perusasteen suorittaneilla.

Suomalaisessa kulttuurissa arvostetaan koulutusta ja kouluttautumista mahdollisimman pitkälle. Koulutusta on pidetty yhtenä keskeisimmistä välineistä, jonka avulla on ajateltu voitavan tavoitella niin kansallista yhtenäisyyttä, yhteiskunnallista tasa-arvoa kuin sosiaalista oikeudenmukaisuuttakin ja näin ehkäistävän syrjäytymisvaaraa. (Rinne & Kivirauma 2003, 22). Kari Nyssölän ja Sasu Pajalan (1999, 16) mukaan nuorten ikäluokkien koulutustason parantuessa tutkinnoista on tullut välttämättömyyksiä, ei pelkästään sen vuoksi, että ne antaisivat työnantajalle takuun hyvästä ammattitaidosta, vaan koska ne antavat todistuksen yhden yhteiskuntakelpoisuutta lisäävän riitin menestyksekkäästä suorittamisesta. Myös työmarkkinatuen säännökset, joiden mukaan vailla ammatillista koulutusta olevien nuorten oikeus työmarkkinatukeen on rajoitettu, viestittävät yhteiskunnan taholta koulutuksen välttämättömyyttä. Siitäkin huolimatta, että hyväkään koulutus ei nykyään takaa enää varmaa työllistymistä, nuoria koulutetaan vaikka väkipakolla (mt., 18). Niinpä yhdeksi kelvollisen kansalaisen kategorian piirteeksi määritetty vähintään toisen asteen tutkinnon

suorittaminen. Komosen (2001, 73) mukaan koulutukseen liitetään velvollisuuseettisiä oletuksia, joiden mukaan kouluttautumattomuus ja koulutusmotivaation puute merkitsevät myös työmotivaation ja aktiivisuuden puutetta.

Monen koulutuksesta syrjäytyneen kategoriaan määrittävän kirjoittajan viesteissä tulee esille myös muita huono-osaisuudesta kertovia piirteitä, kuten sosiaalisten suhteiden puute, köyhyys ja mielenterveydelliset ongelmat. Näyttää siltä, että erityisesti kouluttautumattomuuden seurauksena ilmenee huono-osaisuuden kasaantumista.

5.3 Köyhä

Köyhän kategoriaan kuuluvia yhdistää taloudellisen toimeentulon niukkuus, joka rajoittaa elämää ja uhkaa hyvinvointia. Köyhän kategoriaan kuuluu työttömiä, pienituloisia ja luottotietonsa menettäneitä. Osalle kirjoittajista syrjäytyminen näyttäytyy siis konkreettisesti köyhyytenä. Köyhän kategoriaan kuuluvilla ei ole varaa osallistua tavallisina pidettyihin toimintoihin. Köyhällä ei ole varaa käydä kahvilla, matkustaa eikä harrastaa kulttuuria.

”Tätähän tämä pahimmillaan on. Ja kun ei ole töitä niin mitään ei voi tehdä, muutakun tuijotella neljää seinää. Onhan ne ystävien näkeminen mutta nekin ajallaan jää. Kenellä nyt olisi varaa mennä kahville kenenkään kanssa kun se kahvikupin hinta on sitten pois jonkun päivän ruuasta, ja ehkä pahinta vielä kahvikupillisessa on jos joutuu vielä edes takasin mennä julkisilla kulkuvälineillä jotka nostavat lippujen hintaa joka vuosi. Toisin sanoa ystävän kanssa kahittelusta joutuu maksamaan pyöreesti 10e, kenellä nyt olisi siis ystävien näkemiseen varaa. Elikkä yksin neljän seinän sisällä istumme ja pyrittelemme peukaloita miettien mikä meni vikaan kun ei elämässä ole sisältöä??” (Viesti 13.7.2012)

Yllä olevassa aineistolainauksessa kirjoittaja kertoo, että hänellä ei ole varaa tavata ystäviä, sillä tapaamisen aiheuttamat kustannukset ovat pois välttämättömistä menoista kuten ruoasta. Köyhän kannalta on siis järkevintä valita käyttää vähäiset rahat välttämättömien perustarpeiden tyydyttämiseen. Kirjoittaja tiivistääkin, että ainoa mitä köyhä voi tehdä, on tuijotella seinää kotona. Raunion (2006, 32) mukaan syrjäytyminen köyhyytenä määrittyy suhteessa yhteiskunnassa yleiseksi tai tyypilliseksi tulleeeseen kulutukseen. Köyhät ovat siis syrjäytyneet vallitsevasta

kulutustyylistä tai -tavasta. Myös Mikko Aro (2003, 263) toteaa, että yhdenvertaisuus, tasa-arvoinen jäsenyys yhteiskunnassa ja täysipainoinen mahdollisuus elämiseen ja itsensä toteuttamiseen edellyttää käytännössä taloudellisia resursseja.

Suuri osa köyhyyttä kuvaavista kirjoittajista sijoittuu myös työttömän kategoriaan. Köyhyys on perinteisesti koskettanut työmarkkinoiden ulkopuolella olevia väestöryhmiä, kuten työttömiä, vanhuksia ja opiskelijoita, mutta nykyään edes työssä käyminen ei välttämättä takaa riittävää toimeentuloa (Airio 2006). Näin ollen köyhän kategoriaan voi kuulua myös henkilöitä, jotka ovat työelämän kautta integroituneet yhteiskuntaan. Seuraava kirjoittaja kertoo käyvänsä työssä, mutta kokee itsensä silti osin syrjäytyneeksi, sillä hänellä ei ole varaa osallistua sosiaalisiin toimintoihin.

”Olen työssä käyvä nainen ja koen silti olevani jonkin verran syrjäytynyt. Koska palkastani ulosmitataan jatkuvasti 1/3 ja joudun turvautumaan toimeentulotukeen, ovat tuloni todella pienet. Minua ei enää kutsuta elokuviin, teatteriin, ulos syömään, konsertteihin ym. koska ei yksinkertaisesti ole varaa...museoissa tai taidenäyttelyissä käyn joskus yksin, hyvin harvoin...siispä minua ei enää kutsuta kyläänkään...sen olen saanut kokea...joka harmittaa...itse kutsun ihmisiä kylään ja yleensä paistan tuoretta pullaa ja kakkuja tai sämpylöitä. Silti minua ei enää kutsuta esim. sukulaisten juhliin tms. kuten ennen. Käyn kirjastossa usein ja luen paljon, käyn kirpputoreilla, josta ostan suurimman osan vaatteista ja kengistä, alusvaatteet ostan uusina. Oma mielipiteeni on että työssäkäyväkin syrjäytyy.” (Viesti 27.2.2012)

Edellisestä kirjoituksesta välittyy kuva aktiivisesta, kulttuurista kiinnostuneesta ja sosiaalisesta kansalaisesta, jonka täysipainoista osallistumista rajoittaa ainoastaan köyhyys. Kirjoittaja kertoo käyttävänsä kirjaston palveluita ja tekevänsä hankintoja kirpputoreilta. Henna Saarisen (2001, 18) mukaan kuluttamista ei enää koeta tärkeäksi ainoastaan omistamisen näkökulmasta, vaan kuluttamisella pyritään löytämään keinoja myös itsensä identifioimiseen. Kulutus ja sen tarkoin harkitut yksityiskohdat ovatkin nyky-yhteiskunnassa keino tuoda omaa asemaa esille, ja kulutuksen kautta luokittelemme itseämme ja myös tulemme luokitelluksi ulkopuolelta jonkun sosiaalisen ryhmän jäseneksi (Ilmonen 2007, 266). Keskiwerolla työssäkäyvällä ja hyvin toimeentulevalla ihmisellä on varaa esimerkiksi omistusasuntoon, autoon ja ulkomaanmatkoihin. Sen sijaan vuokralla asuminen, joukkoliikenteen käyttäminen tai vaikkapa hankintojen tekeminen kirpputorilta ovat toimintoja, jotka on usein liitetty vähävaraisen kategoriaan kuuluvien toiminnoiksi. Joskaan

kuluttajuuden kategorioiden rajat eivät ole varsinkaan nykyään ehdottomat ja itsestään selvät. Saarisen (2001, 64) mukaan korkean kulutustason maissa on alkanut nousta huoli ympäristön tilasta ja luonnonvarojen rajallisuudesta. Näin ollen esimerkiksi joukkoliikennettä käyttävä kirpputorishoppailija ei välttämättä asetukaan köyhän kategoriaan, vaan hän saattaa olla ekokuluttaja.

Osa palstan kirjoittajista on menettänyt luottotietonsa. Velkaantuminen, maksuhäiriöt ja luottotietojen menetys saattavat aiheuttaa kaaoksen taloudelliseen tilanteeseen. Ulosmittaus saattaa nielaista merkittävän osan palkasta. Luottotiedottoman kategoriaan joutuneen voi myös olla on hankala saada vuokra-asunto, lainaa tai esimerkiksi vakuutuksia (Saarinen 2001, 30). Jani Erolan (1997) mukaan luottotietojen puhtaudesta on tullut merkittävä yksilön yhteiskunnallista toimintakykyä mittaava tekijä.

5.4 Sairas

Sairaan kategoriaan kuuluvat henkilöt, jotka terveydentilansa kautta määrittyvät syrjäytyneeksi. Enemmistö sairautta käsittelevistä viesteistä kertoo mielenterveysongelmista.

" - - Mielenterveysongelmia on iso lista. Olen jollain eläkkeellä en tiedä ihan tarkkaan. - -"
(Viesti 3.6.2012)

"- - Olen kyllä yrittänyt tästä tilanteesta pois päästä, hakenut töitä, opiskellut yms. mistään vaan ei näytä tulevan mitään voimakkaan paniikkihäiriön, yleistyneen ahdistuneisuushäiriön ja vaikean toistuvan masennuksen vuoksi. En mä tätä ole itse valinnut ja vihaan suunnilleen jokaista merkityksetöntä päivää elämässäni, mutta minkäs teet kun ei vaan pysty muuhun... - -" (Viesti 10.11.2013)

Edellinen kirjoittaja kertoo yrittäneensä päästä irti syrjäytymiskierteestä, mutta opiskelu- ja työllistymisyrietykset eivät ole tuottaneet tulosta, sillä kirjoittaja kärsii paniikkihäiriöstä, yleistyneestä ahdistuneisuushäiriöstä ja toistuvasta vaikeasta masennuksesta. Kirjoittaja painottaa, että sairastuminen ei ole hänen oma valintansa. Monen kirjoittajan viesteissä on huomattavissa suurta kärsimystä, jonka psyykkiset oireet ovat aiheuttaneet. Sairauden seurauksena on ollut

kyvyttömyyttä opiskella, tehdä työtä ja harrastaa, toimeentulo-ongelmia sekä vaikeuksia luoda ja ylläpitää sosiaalisia suhteita.. Pahimmillaan erityisesti sosiaalisten tilanteiden pelko on voinut aiheuttaa sen, että ihminen on vetäytynyt omaan kotiinsa ja välttelee kaikkia sosiaalisia kontakteja. Mielenterveysongelmat ovatkin nuorilla aikuisilla yleisin työkyvyttömyyden peruste, ja vuonna 2012 ne kattoivat 73 % kaikista 18–34-vuotiaina alkaneista työkyvyttömyyseläkkeistä (Ahola ym. 2014, 3441).

Myös fyysinen sairaus voi aiheuttaa syrjäytymistä. Seuraava kirjoittaja kertoo sairastuneensa vakavasti fyysisesti, joskin hän kertoo aluksi tulleen kategorisoiduksi oireidensa perusteella virheellisesti psyykkisesti sairaaksi ja joutuneensa hoitovirheiden uhriksi. Seurauksena tästä olivat huomattava toimintakyvyn heikkeneminen ja toimeentulon vaikeudet.

" - - Opiskelin AMK:ssa ja sairastuin vakavasti fyysisesti. Sydänoireiden ja väsymyksen arveltiin olevan psyykkistä alkuperää. Hoitovirheiden seurauksena olin pari vuotta sänkysairaana ja sossusta on saanut 300€ kuussa. Mitään muita tukia en saa. Yhteiskunta käänsi selkänsä, kun sairastuin. - -" (Viesti 3.3.2014)

Monissa Euroopan maissa on jo pitkään havaittu sosioekonomisia psyykkisen ja fyysisen terveyden eroja eri väestöryhmien kesken. Sairauden ja syrjäytymisen välisistä yhteyksistä ei voida yksiselitteisesti päätellä, mikä on syy ja mikä seuraus. Useimpien tutkimusten mukaan työttömillä ja työttömyyttä kokeneilla on huonompi terveys kuin työssä käyvillä. Yhteys saattaa syntyä kahdella tavalla. Joko työttömyys ja työttömyyden uhka huonontavat terveyttä tai terveyteen liittyvät, psyykkiset ja sosioekonomiset tekijät lisäävät samanaikaisesti sekä työttömyyden että terveydellisiä uhkia. (Ek ym. 2004, 19; Mannila & Martikainen 2005, 62.)

Sairastuminen näyttäytyy hyväksyttävänä syynä jäädä opiskelun ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Siinä, missä osa syrjäytyneistä leimataan yksinkertaisesti laiskoiksi, saavat sairaat palstan kirjoittajilta osakseen ymmärrystä, kuten seuraavasta viestistä on tulkittavissa.

"- - Nuoret jotka lintsaa yms ilman todellisia syitä (kiusaamine,mielenterveyshäiriöt yms) on vaan laiskoja. Jos ei kiinnosta koulua vaikka pääkopassa kaikki ok ja fyysisesti kunnossa,niin on oma moka jos syrjäydyt piste. - -" (Viesti 5.11.2013)

Mikäli siis ihmisellä on "pääkopassa kaikki ok ja fyysisesti kunnossa", syrjäytyminen on omaa syytä. Sairaaksi kategorisoituva, joka on syrjäytynyt normaalielämän toiminnoista, sen sijaan ansaitsee myötätuntoa.

5.5 Yksinäinen

Moni keskustelupalstalla kirjoittavista kertoo yksinäisyyden kokemuksista. Yksinäisen kategoriaa yhdistävät kokemukset sosiaalisen elämän rajoittuneisuudesta. Elämästä puuttuvat läheiset ihmissuhteet.

"- - Kavereita ei ole, muu perhe asuu vähän siellä sun täällä, ainoa sosiaalinen kontakti taitaa olla terapeutti. Tällästä tää on tainnut olla viimiset 5 vuotta. " (Viesti 10.11.2013)

"- - Sosiaalinen elämäni on täysin kuollut jo 5 vuotta, kavereita ei ole ollenkaan, ei edes netissä, edes omat sisarukseni eivät juttele minulle, ja he ovat minulle kuin vieraita ihmisiä en edes tiedä mitä sanoa niille kun ne käy kylässä. - - Minulla ei ole edes puhelintakaan sillä se hajosi 2 vuotta sitten ja kun ei ole mitään elämää ei ole tullut hankittua uutta, en myöskään käytä facebookkiakaan sillä ei ole elämää niin ei ole mitään syytä siihenkään. Aikaki menee siihen että istun tietokoneella ja mietin mitä järkeä on elää. Päiväni ovat niin pitkästyttäviä että monesti tunteja kuluu siihen että tuijotan tietokoneen näyttöä tekemättä mitään. Viimeisen 4 vuoden aikana olen astunut ulko-ovesta ulos arviolta noin 25 kertaa, tuosta voi varmaan päätellä että näen muita ihmisiä erittäin erittäin erittäin harvoin, jos mukaan ei lasketa äitiä tai pikkusisko, mutta en niillekkään puhu juuri koskaan kun ei ole mitään sanottavaa. Olen aamulla aina erittäin pettynyt kun olen vielä elossa. - -" (Viesti 21.6.2012)

Yllä olevat viestit kertovat karua tarinaa elämästä, josta sosiaaliset suhteet tuntuvat puuttuvan lähes täysin. Ystäviä ei ole. Ainoa sosiaalinen kontakti saattaa olla terapeutti. Perheenjäsenien kanssa saatetaan olla tekemisissä, mutta välit eivät välttämättä ole läheiset: edellinen kirjoittaja kuvaa sisaruksiaan kuin vieraisiksi ihmisiksi. Sosiaalisesta eristäytymisestä kertoo myös kirjoittajan toteamus, että hän ei omista edes puhelinta tai Facebook-profiilia, sillä niille ei sosiaalisten

suhteiden puutteiden takia ole mitään käyttöä. Kirjoittaja tuo vahvasti esille elämän tyhjyyttä ja merkityksettömyyttä ilman ihmissuhteita.

Suuri osa yksinäisyyttä kokevista kertoo olevansa työtön. Myös Pasi Moision ja Tuomas Rämön (2007, 399) tutkimuksen mukaan yksinäisyyttä kokevat erityisesti työttömät ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevat. Yksi työn merkityksistä ihmiselle liittykin juuri sosiaaliseen ulottuvuuteen. Työn kautta ihminen jäsentyy osaksi yhteiskuntaa ja kokee työssään ja työllään itsensä tarpeelliseksi yhteisön jäseneksi. (Wilenius 1981, 20.) Työssäkäyvän ihmisen elämässä ajasta kuluu suuri osa työpaikalla, ja useimmiten työpaikka tuo tullessaan myös sosiaalisia suhteita. Joskaan työ ei täysin suojaa yksinäisyydeltä. Osa kirjoittajista kertoo tuntevansa ulkopuolisuutta työstä huolimatta tai juurikin työpaikalla.

Moni palstan kirjoittajista viittaa yksinäisyydellä erityisesti parisuhteen puuttumiseen.

"Minut syrjäytti ujos ja naisettomuus, joka johti siihen että tavatakseni naisia jouduin juomaan uskomattomat määrät alkoholia viikonloppuisin. Alkoholista koitui niin paljon ongelmia, että päätin kokeilla vähän vahvempia aineita ja lääkkeitä että uskalsin tehdä asioita joita en selvinpäin kyennyt tekemään. Ennen tätä minulla oli kyllä töitä ja ystäviä nykyään ei ole oikeastaan mitään.. Tästä kaikesta sain kyllä ongelmia lisää." (Viesti 18.9.2012)

Edellinen kirjoittaja määrittelee syrjäytymistään kategorioilla ujo ja naisetön. Hän kertoo omalla kohdallaan juuri parisuhteen puuttumisen johtaneen isompiin ongelmiin, kuten päihdeongelmiin. Osassa palstakirjoituksissa tulee esille, että muut asiat elämässä ovat kyllä kunnossa, mutta elämänkumppani puuttuu. Tämä vaikuttaisi tulevan esille erityisesti miesten kirjoituksista. Moni kirjoittaja pohtiikin sukupuolen merkitystä syrjäytymiseen johtavissa prosesseissa.

"En varsinaisesti varmaan kuuluisi tälle palstalle mutta olen pitkään ihmetellyt että miksi suurin osa syrjäytyneistä on aina poikia/miehiä? Olen kyllä kuullut tarinaa kaiken maailman komeroihinsa lukittautuvista nuorista miehistä mutta en koskaan ole kuullut että yhdellekään tytölle kävisi näin. Lisäksi on puhuttu paljon nuorten miesten naisettomuusongelmista mutta ei tyttöjen. Eivätkö naiset koskaan syrjäydy ja eikö naisilla

koskaan ole ongelmia löytää mies? Miksi vain pojat tuntuvat syrjäytyvän ja tytöt eivät. - -”
(Viesti 17.10.2012)

Palstalla tulee ajoittain esille kategoria peräkammarin poika, jolla tarkoitetaan aikuista edelleen vanhempiensa luona asuvaa mieshenkilöä, joka ei ole löytänyt itselleen naista. Tämä ilmiö näyttäytyy normaalista poikkeavana juuri suomalaisen kulttuurin kontekstissa. Suomalaisnuoret tapaavat muuttaa omilleen lapsuuskodista noin kaksikymmenvuotiaina, kun taas esimerkiksi Etelä-Euroopan maissa kolmekymppinen nuori aikuinen voi helposti asua vanhempien luona ilman että sitä pidetään mitenkään kummallisena (Salonen 2005).

Osa naispuolisista kirjoittajista kuitenkin kiistää sosiaalisten suhteiden puutteen ja syrjäytymisen ainoastaan miesten kokemana ongelmana.

”Olen myös nainen. Opiskelen ammattikorkeassa, olen tehnyt töitäkin jo jonkun aikaa. Mutta minulla ei ole mitään niiden ulkopuolisia suhteita. Ei ystäviä tai kavereita eikä mitään menoja. Nyhjään kaiken vapaa aikani kotona. Jään helposti ulkopuoliseksi sekä töissä että koulussa. En osaakaan enää tehdä mitään uusia kavereita ja kaikki sosiaaliset suhteet tuntuvat vierailta, koska minulla ei ole ollut niitä moneen vuoteen. En olekoskaan myöskään seurustellut, ja vaikka jotkut sanovatkin että nainen voi aina saada miehen jos haluaa, ei se ihan niin mene. - -” (Viesti 1.1.2014)

Edellinen kirjoittaja, joka määrittää itsensä naiseksi, opiskelijaksi ja työssäkäyväksi, kertoo vaikeudestaan sosiaalisissa suhteissa. Työstä ja opiskelupaikasta huolimatta hän kertoo jääneensä ulkopuoliseksi: ei ole ystäviä eikä myöskään seurustelusuhdetta. Hän korostaa, että myös naisilla voi olla vaikeuksia saavuttaa ystävyys- ja parisuhteita. Myöskään Moision ja Rämön (2007) tutkimuksessa ei havaittu sukupuolella olevan varsinaista yhteyttä yksinäisyyden kokemisen yleisyyteen.

5.6 Laiska

Monessa keskustelupalstan viestissä syytetään syrjäytyneitä laiskuudesta ja siivellä elämisestä. Laiskan kategoria poikkeaa siinä mielessä muista kategorioista, että sen tuottamiseen osallistuvat keskustelupalstalla pääosin muut kuin he, joiden oletetaan tähän kategoriaan kuuluvan. Se siis määritellään ulkoapäin, toisten ihmisten toimesta. Laiskan kategoria määrittyy hierarkkisesti muita syrjäytyneen kategorioita alemmaksi. Tässä kategoriassa syrjäytyminen nähdään oman aikaansaamattomuuden seurauksena.

”Nythän olet vain vapaamatkustaja, joka matkustat halveksimiesi ihmisten siivellä. Yhteiskunnan rahat tulevat niiltä ihmisiltä, jotka käyvät työssä. Rahaa ei tule mistään taivaalta. Otat meidän rahat ja kehtaat vielä haukkua ja valittaa, pahimman luokan kiittämättömyyttä. Ja koet olevasi tavallisten työtä tekevien yläpuolella, koska olet tajunnut jotain suurta.. Joo, et ole tajunnut sitä että maailmassa ihminen tekee työtä elääkseen ja voit olla aivan helvetin kiitollinen, että asut maassa jossa muut ihmiset maksavat elämisestä, ne työssäkäyvät.” (Viesti 10.8.2012)

Edellisen kirjoittajan viestissä syrjäytynyt kategorisoituu vapaamatkustajaksi. Vapaamatkustajien elämisen kustantavat muut ihmiset. Muilla ihmisillä tarkoitetaan tässä yhteydessä työssäkäyviä, veroja maksavia kansalaisia. Kirjoittaja moittii vapaamatkustajia kiittämättömyydestä.

”On se nyt yksi saatana, ettei saa kertoa suoraan, että syrjäytyminen johtuu syrjäytyneiden hyysäämisestä. Ihmisiä oikein kannustetaan loisimaan, niin ihmekös tuo, että sitä tekevät? Ja sitten tuosta lorvailusta ei saisi edes arvostella tai järjestelmää parjata, taikka loisen ihmisarvo jne.. kokee kolauksen. - -” (Viesti 24.3.2013)

Syrjäytymisen uskotaan johtuvan siitä, että syrjäytyneitä hyysätään. Edellinen kirjoittaja nimittää syrjäytyneitä loisiksi. Hänen näkemyksensä mukaan yhteiskunta kannustaa loisimaan. Tämän kaltaiset ajatukset ovat usein olleet esillä suomalaisessa sosiaaliturvaa koskevassa keskustelussa. Palkkatyön ulkopuolella olevien toimeentuloturva on usein nähty liian hyväksi. Siirtyminen ansiotyöhön ei kannata, sillä erilaiset sosiaalietuudet takaavat taloudellisesti tyydyttävän elintason. (Heikkilä 1997, 22.)

Toimeentulotuki nostattaa keskustelua ja kuumentaa tunteita enemmän kuin mikään muu sosiaaliturvan muoto. Toimeentulotuen saaminen herättää epäilyt väärinkäytöstä, sosiaaliriippuvuudesta ja ilmaisesta rahasta, siitäkin huolimatta että tosiasiasa toimeentulotuen merkitys sosiaalimenojen kokonaisuudessa on varsin vähäinen. (Julkunen 2001, 186). Lisäksi useissa tutkimuksissa on toistuvasti tullut esille, että kaikki toimeentulotukeen oikeutetut eivät sitä edes hae. Toimeentulotuen alikäytön syynä voi olla tietämättömyys tuen hakemisesta tai sen myöntämisperusteista. Tuen hakeminen voidaan kokea liian hankalaksi ja monimutkaiseksi. Toimeentulotukea hakiessaan tuenhakija joutuu todentamaan resurssiensa riittämättömyyden ja osoittamaan todella kuuluvansa köyhän kategoriaan, mikä tuntuu monesta nöyryyttävältä. Lisäksi moni kokee toimeentulotukiasiakkuuden leimaavana, ei varmasti vähiten juuri niiden oletettujen negatiivisten piirteiden takia, joita toimeentulotukea saaviin yleisesti liitetään. Tukeen oikeutetut eivät siis välttämättä hae heille kuuluvia tukia, koska haluavat välttää sosiaalisen polttomerkin ja leimautumisen. (Eskelinen & Kiilunen 2014, 20–21). Harva haluaa tulla määritetyksi yleisesti tunnettuun kategoriaan sossupummi.

” - - Tulojakaan ei ole ollenkaan, sillä en ole käynyt työkkärissä tai soksussa koskaan, en edes tiedä haluanko sillä tunnen itseni niin arvottomaksi että en halua elää yhteiskunnan siivellä ja asuisin mieluummin kadulla. Äidiltäni en pyydä rahaa koskaan sillä en mielestäni ansaitse mitään, en pyydä rahaa muiltakaan. - - ” (Viesti 21.6.2012)

Edellinen kirjoittaja, joka on työtön ja määrittelee itsensä myös monella muulla tavoin syrjäytyneeksi, ei ole koskaan asioinut sosiaalitoimistossa eikä edes työvoimatoimistossa. Hän ei halua määrittyä siivelläeläjäksi. Hän asuisi mieluummin kadulla kuin ottaisi vastaan tukea yhteiskunnalta. Kirjoittajan viestistä on luettavissa häpeän tunteita omaan tilanteeseensa liittyen. Hän kertoo tuntevansa itsensä arvottomaksi eikä hän oman näkemyksensä mukaan ansaitse mitään. Kirjoittajan viesti voidaan tulkita myös irrottautumiseksi kategoriaryhmän kulttuurisesti negatiivisiksi määrittävistä määreistä (ks. Juhila 2012, 219). Vaikka hän monella tapaa onkin yhteiskunnassamme normaalina pidettyjen toimintojen, kuten työn ja koulutuksen ulkopuolella, hän ei silti elä sosiaaliturvan varassa, vaikka olisi siihen oikeutettukin.

”Ennen oli laiskoja... ...nyt on syrjäytyneitä. Maaailma muuttuu.” (Viesti 22.2.2015)

" - - Laiskoja ei sympatisoi kukaan, mutta kun vaihdetaan nimi syrjäytyneeksi, niin tilanne on kokonaan toinen. Ja onhan näitä, esimerkiksi masennus, tuo hyvinvointiyhteiskunnan muoti diagnoosi. - - " (Viesti 2.3.2015)

Edellisten kirjoittajien viesteissä syrjäytyneen kategoria kiinnittyy tiettyyn aikakauteen. Henkilöitä, joista nykyään käytetään termiä syrjäytynyt, kutsuttiin ennen vanhaan laiskoiksi. Syrjäytyneen kategorian käyttäminen aikakautena, jolloin sitä ei ollut vielä omaksuttu osaksi kulttuurista käsitteistöä, ei olisi ollut mahdollista. Sen sijaan tuohon aikaan samanlaiset piirteet ihmisen toiminnassa viittasivat laiskan kategoriaan. Kirjoittaja viittaa hyvinvointiyhteiskunnan muotidiagnooseihin, joihin kuuluu hänen mukaansa myös esimerkiksi masennus. Suonisen (2012, 93) mukaan sen kategoriavalikoiman laatu, jota kunakin aikakautena on mahdollista käyttää, on olennainen inhimillisen elämän jäsentymisen kannalta. Näin siksi, että kategoriat eivät ole vain viattomia kuvaustapoja, vaan ne sisältävät kulttuurisia oletuksia, jotka kytkeytyvät moraalisiin arvostuksiin. Myös yllä olevassa esimerkissä samasta ilmiöstä eri aikakausina käytetyt erilaiset kategoriat sisältävät erilaisen moraalisen latauksen.

5.7 Vapaaehtoisesti syrjäytynyt

Vapaaehtoisesti syrjäytyneen kategoriaan kuuluvia yhdistää jättäytyminen yhteiskunnan normien ulkopuolelle. Tämän kategorian tuottamiseen osallistuvat kirjoittajat, jotka omalla kohdallaan näkevät syrjäytymisen olevan joko oma valinta tai perinteisestä arvomaailmasta poikkeavien näkemysten omaksumisen seuraus.

"Helpostihan sitä syrjäytyy, kun on tarpeeksi vahva pitääkseen omat mielipiteensä, oman tapansa elää, oman arvomaailmansa eli ei suostu siihen, mitä tämä yhteiskunta väkisin tarjoaa. Et suostu esim. kuluttamaan aikaasi opiskelemalla koko elämäsi ajan asioita, jotka eivät kiinnosta. Et suostu siihen peliin mukaan, mitä työpaikoilla harrastetaan, jotta pääsisit urallasi eteenpäin. Et suostu mielistelemään ihmisiä vain sen takia, että voisit sitten kehuskella, kuinka paljon sinulla nyt on näitä tuttavita, kavereita ja ystäviä onkaan.

Ihminen, joka on vahva, uskaltaa sanoa omat mielipiteensä kaunistelematta, kulkee täysin omaa tietänsä, voi olla varma ainakin jonkinlaisesta syrjäytymisen uhasta. Onko

syrjäytyminen sitten tällaisen vahvan ihmisen itsensä kokemaa vai ulkoapäin lyöty leima, se on eri asia.

En kauheasti kadehdi ihmisiä, jotka juoksevat tukkaputkella ulkoapäin ohjattuna täyttääkseen yhteiskunnan vaatimuksia, miten pitää olla ja elää.- - ” (Viesti 18.2.2012)

Edellisen kirjoittajan näkemyksen mukaan syrjäytyminen uhkaa ihmisiä, joilla on omia vahvoja mielipiteitä ja jotka ovat omaksuneet jollakin tavalla normista poikkeavan elämäntavan. Syrjäytynyt voi siis olla vahva ihminen ja oman tiensä kulkija, joka ei suostu menemään mukaan peleihin, mielistelemään ketään tai omaksumaan yhteiskunnan arvomaailmaa. Syrjäytyneen vastakohtaksi määrittyy ihminen, joka juoksee tukka putkella ulkoapäin ohjattuna täyttääkseen yhteiskunnan vaatimuksia siitä, miten pitää olla ja elää. Toisaalta kirjoittaja pohtii, kokeeko tällainen ihminen itse olevansa syrjäytynyt, vai onko syrjäytyneen leima jotakin, joka lyödään ihmiseen ulkoapäin.

Palstalla useampi henkilö kirjoittaa itse tietoisesti astuneensa syrjään todettuaan, että nykyisenkaltainen yhteiskunta, joka edellyttää kilpailuhenkisyttä, ei tarjoa sellaista elämää, jota he itse haluavat elää. Osa taas ei välitä sosiaalisista suhteista, vaan viihtyy mieluummin omassa rauhassaan.

Juha Siltala (2007, 653–664), joka on tutkinut viime vuosikymmeninä tapahtunutta työelämän muutosta, nostaa esille muutamien haastattelemiensa henkilöiden onnistuneita kokemuksia stressaavasta työelämästä ja huonoista työoloista irtautumisesta, paosta oravanpyörästä. Tähän sisältyy oivallus, että elämässä on muitakin ulottuvuuksia kuin työ. Aina ei tarvitse suorittaa, ja tilaa voi antaa myös pehmeämmille arvoille. Tämänkaltaisia ajatuksia on havaittavissa myös joissakin keskustelupalstan viesteissä.

"Olen syrjäytynyt vapaa ehtoisesti eli hypännyt oravanpyörästä pois saan asumis tukea omakotitaloon kohtahan se on maksettu ja kun nyt olen työkyvyttömyyseläkkeellä niin on aikaa tehdä joskus lisä ansioita enimmäkseen kuitenkin matkustelen aurinkorannoilla nyt kun nämä loskakelit alkaa tosin ikää mulla ei ole kuin 52v eli työvuosia olisi vaan kuka sitä noita pörssifirmoja viittii elättää kun vielä suht terveenä saa nauttia eläkevuosista." (Viesti 23.9.2014)

Edellinen kirjoittaja sijoittaa itsensä vapaaehtoisesti syrjäytyneen ja oravanpyörästä hypänneen kategoriaan. Hänen viestistään välittyy kuva varsin mielekkästä elämästä: on kohta maksettu omakotitalo ja mahdollisuus matkustella aurinkorannoilla. Hän on työkyvyttömyyseläkkeellä ja saa asumistukea. Työvuosia olisi iän puolesta vielä jäljellä, mutta kirjoittaja on valinnut nauttia eläkevuosista nyt kun on vielä suhteellisen terve. Hänelle työelämä, pörssiyrityöiden elättäminen, näyttää jonakin sellaisena, mikä ei ole tavoittelemisen arvoista.

Seuraava kirjoittaja puolestaan näkee syrjäytymisen terveenä reaktiona yhteiskunnan epäkohtiin.

" - - Mielestäni on terve merkki ihmisessä jos se syrjäytyy yhteiskunnasta jossa hän on kokenut kiusaamista ja mm loppuunpalamisen niin se on merkki neroudesta ihmisen kohdalla jos tämä tajuaa ottaa taukoa hieman, ja kenties myöhemmin tehdä paluun takas työmarkkinoille tai ei milloinkaan. Mun oma tilanne on sen verran vakava että tuskin koskaan palaan työelämään takaisin. - - " (Viesti 22.11.2012)

Syrjäytynyt on hänen on hänen näkemyksensä mukaan nerokas, kun ymmärtää ottaa taukoa yhteiskunnasta, jossa on kokenut alistavia mekanismeja. Syrjäytyminen ei välttämättä ole lopullinen tila, vaan sieltä on mahdollisuus palata takaisin työmarkkinoille. Kirjoittaja tosin arvelee oman tilanteensa sen verran vakavaksi, että hänen paluunsa normaalielämään ei ole realistista. Kirjoittaja ei ole yksin ajatustensa kanssa, vaan myös jotkut psykiatrit ovat esittäneet, että on tervettä sairastua, eikä sopeutua sairaassa yhteisössä. Syrjäytyminen voi siis ollakin seurausta työelämän eikä syrjäytyvän yksilön ongelmista. Työpaikat voivat olla huonoja, ja syrjäytyneet ovat riittävän herkkiä oivaltamaan epäkohtia. Joissakin tapauksissa syrjäytyneen kieltäytyminen huonosta työelämästä voisikin havahduttaa yhteisön näkemään normaalin toimintatavan epäkohdat. (Kajanoja 2000, 243.) Tämänlaisesta näkökulmasta katsottuna normaaliuden ja normaalielämän konstruktiot kyseenalaistuvat, ja syrjäytyneen kategoriaan luokiteltujen toiminta näyttääkin puolestaan loogisena ja järkeenkäypänä.

Vapaaehtoisesti syrjäytyneen kategoria herättää kysymyksiä. Voidaanko ihminen luokitella syrjäytyneen kategoriaan, jos hän itse kokee elämäntapansa mielekkääksi? Toisaalta kirjoittajat itse kuitenkin asettavat itsensä syrjäytyneen kategoriaan.

5.8 Syrjäytetty

Syrjäytetyn kategoria pohjautuu sellaisiin palstan viesteihin, joiden kirjoittajat kokevat tullessa syrjäytetyksi. Kategoriaan kuuluvia henkilöitä yhdistää kokemus yhteiskunnan syrjäyttävien mekanismien uhriksi joutumisesta. Näissä kertomuksissa syrjäytymisen aiheuttajan tai syrjäyttäjän kategoriaan määrittävät viranomaiset, kiusaajat ja joissakin tapauksissa jopa omat vanhemmat.

"Minut syrjäytti täysin käsittämätön byrokraattinen järjestelmä. Kyllästyin täyttelemään työtön-lappusia ja ilmoittatumaan jonkun tädin luona silloin tällöin. Enkä halua mennä enää mihinkään yksinkertaiseen ja tarpeettomaan paperinpyörityshommaan valtion virastoon. Karenssi on se mikä sai viimeisen sinetin päätökselleni. Joku merkonomitäti voi todellakin päättää mitä ei saa tehdä ja pakottaa mihin tahansa. Täysin järjetön järjestelmä. Koskaan en saanut mitään kannustamista työkkäristä. Eikö tätien pitäisi kannustaa aidosti työtöntä eikä väkipakolla keksiä jotain järjetöntä työtehtävää. Minkä ihmeen takia ihmiselle ei anneta edes mitään perusturvaa? - -" (Viesti 30.4.2012)

Edellinen kirjoittaja on kokenut työttömyysturvaan liittyvän byrokraattisen järjestelmän täysin käsittämättömänä. Kirjoittaja ei koe saaneensa työvoimatoimistosta minkäänlaista kannustamista. Työvoimaviranomaisten, joista kirjoittaja käyttää nimitystä tädit, kategoria näyttäytyy byrokraattina ja perusturvan portinvartijana, joka voi päättää mitä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä sekä pakottaa työttömän asiakkaan mihin tahansa. Jaana Lähteenmaan (2010, 52) mukaan aktivoivat työvoimapoliittiset toimenpiteet voivat tuntua asiakkaista kohtuuttomilta ja saattavat kokemustasolla pahimmillaan kääntyä työttömiä pikemmin alistavaksi kuin tukeviksi.

"Ite olen kanssa syrjäytynyt ja se on johtunut siitä miten ihmiset kohtelivat minua. - - Eli omalla kohdallani ihmisten moraalittomuus on ollut se suurin syy miksi olen syrjäytynyt. En uskalla enää taistellakkaan sitä vastaan mitä olen, ihmisen mielenterveys ei vaan kestä sitä tiettyy pisteeseen asti, että muut eivät kohtele sinua kuin ihmistä jolla on tunteet ja omat haaveet. - -" (Viesti 23.3.2014)

Edellinen kirjoittaja kokee syrjäytymisensä johtuvan tavasta, jolla muut ihmiset häntä kohtelivat ja. Hän kertoo tullessa kiusatuksi. Kirjoittaja kokee, että häntä ei ole kohdeltu kuin ihmistä. Kirjoittaja rakentaa selkeän kategoriaeron itsensä ja muiden välille. Kirjoittaja tuo esille toiseuden

kokemuksen suhteessa muihin ihmisiin. Toiseus ilmaisee Kulmalan (2006, 71) mukaan kokemuksellista suhdetta esimerkiksi toisiin ihmisiin, ihmisryhmiin ja yhteiskuntaan. Toiseuden käsitteellä tarkoitetaan yleensä jotain normaalista poikkeavaa, erilaista ja alempana olevaa. Toiseuden tilaan tai paikkaan joutuminen ei ole ihmisen itsensä kokonaan hallittavissa.

Seuraavissa aineistolainauksissa tulee esille, että syrjäytymisprosessi voi alkaa jo lapsuudessa.

”Ite oon pitkään ajatellu, että omat ongelmat johtuu osittain siitä että oma äiti suoraan sanottuna sekoili ja käyttäyty välinpitämättömästi sillo kun olin pieni. - -” (Viesti 5.1.2015)

”- - Suurimmalla osalla tuntemistani syrjäytyneistä, on ollut lapsensa syyistä tai toisesta laiminlyönyt äiti. Omani oli väkivaltainen alkoholisti. Hakkasi lapsensa vaihtuvien miestensä kanssa ja hakkasi myös useimmat miehensä. Hän huomioi lapsensa erityisesti myös haukkumalla ja hokemalla ettei näistä tule koskaan mitään. - -” (Viesti 5.1.2015)

Kirjoittajat kokevat tullessa syrjäytetyksi jo lapsena. Vanhemmat, erityisesti äiti, näyttäytyy näissä kertomuksissa välinpitämättömänä, väkivaltaisena ja alistavana. Kirjoittajien viesteissä rakennetaan kuvaa huonon äidin ja kaltoin kohdellun lapsen kategorioista, ja nämä määrittävät merkitykselliseksi lapsen tulevaisuutta ja tasapainoiseksi aikuiseksi kasvamista ajatellen. Jotkut ovat lisäksi joutuneet lapsuudessaan ja nuoruudessaan seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Kirjoittajat eivät ole saaneet kokea turvallista lapsuutta, minkä he arvioivat syyksi syrjäytymiselle. Ei liene yllätys, että myös useiden tutkimusten mukaan lapsuuden kasvuolosuhteet ja perhesuhteiden laatu vaikuttavat lapsen tulevaisuuden näkyymiin. Myös syrjäytyminen voi periytyä sukupolvelta toiselle. Tähän vaikuttaa etupäässä kasvuympäristö. (Kajantie ym. 2013, 36.) Työelämästä syrjäytymisellä nuoreen aikuisuuteen mennessä vaikuttaa olevat juuret varhaislapsuuden perheen sosiaalisissa ja materiaalisissa resursseissa (Ek ym. 2004, 57). Irmeli Järventien (2000, 137) mukaan lasten syrjäytymisriski tarkoittaa aikuistumisen ja kansalaistumisen perusedellytysten rajallisuutta tai puuttumista. Lapsi tarvitsee pysyviä sosiaalisia suhteita ja välittävää huolenpitoa. Lapset kestävät vilua, nälkää ja monenlaista puutetta, mutta ilman hoivaavan toisen ihmisen säilyvää ja rakastavaa huolenpitoa lapsen kehitys vaurioituu. (Järventie 2001, 106.) Sirpa Taskinen (2001, 13) kuitenkin huomauttaa, että ei voida vetää sitä johtopäätöstä, että

perushoivan puute ja materiaallinen puute lapsuudessa ennustaisivat automaattista ajautumista syrjäytymiseen.

5.9. Tulosten yhteenveto

Olen koonnut yhteenvetona seuraavaan taulukkoon (taulukko 3) keskustelupalstalta löytämäni syrjäytyneitä kuvaavat kategoriat. Ensimmäisessä sarakkeessa ovat nimeämäni pääkategoriat ja toisessa sarakkeessa näiden alakategoriat eli erilaiset nimitykset, joita palstalla käytetään kyseisen pääkategorian jäsenistä. Alakategorioiden avulla tarkoitukseni on tuoda mahdollisimman laajasti esille kirjoittajien itsensä nimeämiä kategorioita. Lisäksi olen tulosten pohjalta konstruoinut viimeiseen sarakkeeseen normaalikategoriat, eli ne kategoriat, joista edelliset kategoriat poikkeavat. Näiden kautta pyrin havainnollistamaan keskustelupalstalla rakentuvaa moraalista järjestystä ja niitä normaalina pidettyjä kategorioita, joihin suhteutettuna syrjäytyneen kategoriat muodostuvat. Syrjäytynyt on siis henkilö, joka ei toimintansa ja ominaisuuksiensa perusteella mahdu normaalikategorioihin.

Taulukko 3. Syrjäytyneen kategoriat keskustelupalstalla

Syrjäytyneen pääkategoriat	Syrjäytyneen alakategoriat	Normaalikategoriat, joista poiketaan
Työtön	<ul style="list-style-type: none"> - aktiivinen työnhakija - muuten ihan normaali, mutta ilman palkkatyötä - liian vanha työelämään - orjatyössä - tukityöllistetty 	<ul style="list-style-type: none"> - työssäkäyvä - aktiivinen kansalainen
Kouluttautumaton	<ul style="list-style-type: none"> - koulukiusattu - oppimisvaikeuksista kärsivä - vaikeasti työllistytävä 	<ul style="list-style-type: none"> - ammatillisesti pätevä - mahdollisimman pitkälle kouluttautunut - normaalia ikäjärjestystä seuraava
Köyhä	<ul style="list-style-type: none"> - luottotietonsa menettänyt - yksinhuoltaja - rahaongelmainen - työtön - pienituloinen työssäkäyvä - toimeentulotukiasiakas 	<ul style="list-style-type: none"> - omillaan toimeen tuleva - kuluttaja, jolla on varaa valita - raha-asiansa tunnollisesti hoitava

Sairas	<ul style="list-style-type: none"> - masentunut - ahdistunut - mielenterveysongelmainen - fyysisesti sairas - huonokuntoinen - kuntoutuja - vammainen - sairauseläkeläinen - toivoton tapaus - hoitovirheen uhri - väliinputoaja 	<ul style="list-style-type: none"> - työkykyinen - fyysisesti terve - psyykkisesti tasapainoinen
Yksinäinen	<ul style="list-style-type: none"> - ujo - päihdeongelmainen - epäsosiaalinen - naisetön / parisuhteeton - peräkammarin poika - marginaalitapaus - epäviehättävä yksilö 	<ul style="list-style-type: none"> - sosiaalinen - parisuhteeseen kykenevä - normaalin itsenäistymisprosessin läpikäynyt
Laiska	<ul style="list-style-type: none"> - sossupummi - loinen - vapaamatkustaja - siivelläeläjä - toimeentulotukiasiakas 	<ul style="list-style-type: none"> - omillaan toimeen tuleva - ahkera ja aktiivinen opiskelija ja työntekijä - tunnollinen veronmaksaja
Vapaaehtoisesti syrjäytynyt	<ul style="list-style-type: none"> - oman tien kulkija - itsenäinen ihminen - oravanpyörästä hypännyt - yksin viihtyvä - yhteiskunnallisista normeista poikkeava 	<ul style="list-style-type: none"> - aktiivinen kansalainen - normaalina pidetyn arvomaailman omaava - kilpailuhenkinen - sosiaalisesti aktiivinen
Syrjäytetty	<ul style="list-style-type: none"> - byrokratian uhri - syrjitty - kiusattu - hyväksikäytetty - lapsena laiminlyöty - häviäjä - luuseri - hylkiö - rimalittaja 	<ul style="list-style-type: none"> - turvallisen lapsuuden kokenut - yhteiskunnassa kaikin puolin pärjäävä

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tulosten pohdinta

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on ollut selvittää Suomi24 -keskustelupalstalla esiintyviä syrjäytyneen kategorisointeja sekä palstalla rakentuvaa moraalista järjestystä. Halusin tutkia, minkälaisia syrjäytyneen kategorioita palstan keskustelijoiden kirjoituksista on löydettävissä sekä minkälaisena nämä syrjäytyneen kategoriat näyttäytyvät suhteessa normaalin kansalaisen kategoriaan. Palstan kategoriat ovat sekä itsekategorisoinnin että toisten ihmisten kategorisoinnin tulos, toisin sanoen jotkut kirjoittajat rakensivat kategorioita omien syrjäytymiskokemustensa pohjalta ja jotkut taas osallistuivat keskusteluun yleisemmällä tasolla, ilman omia henkilökohtaisia syrjäytymiskokemuksia.

Palstakirjoitusten perusteella syrjäytynyt voi sijoittua työttömän, kouluttautumattoman, köyhän, sairaan, yksinäisen, laiskan, vapaaehtoisesti syrjäytyneen tai syrjäytetyn kategoriaan. Nämä kategoriat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan palstakirjoituksissa tuli vahvasti esille, että syrjäytynyt voi olla – ja usein onkin – samaan aikaan useamman edellä mainitun kategorian jäsen. Lisäksi jonkin tietyn kategorian jäsenyyden seurauksena saattaa olla päätyminen myös johonkin toiseen kategoriaan. Erityisesti palstakirjoittelussa tulee esille, että kouluttautumattomuuden seurauksena on usein työttömyys, ja työttömyydestä seuraa usein köyhyyttä. Tämä vahvistaa aiemmissa tutkimuksissa havaittua päätelmää, että syrjäytymisen ja huono-osaisuuden muotoutumisen yhtenä ytimenä on yksilökohtaisen kasautuvuuden prosessi. Tämä kasautuminen kytkeytyy yksilön elämänsisältöön, jossa aina edeltävä huono-osaisuuden osatekijä sysää liikkeelle seuraavan. Köyhyys, työttömyys, alhainen yhteiskunnallinen asema, vähäiset sosiaaliset verkostot ja heikko koulutus pohja kietoutuvat toinen toisiinsa, toisiaan ruokkien ja syrjäytymisen kokonaisvaikutuksia kumulatiivisesti kasaten. (Lehtonen 1986, 15; Rauhala 1988; Rinne & Kivirauma 2003, 20–21.)

Syrjäytyneen vastakohtaan eli normaalin kansalaisen kategoriaan sijoittuu puolestaan henkilö, joka on opiskellut itselleen ammatin, käy palkkatyössä, tulee toimeen omillaan, hoitaa tunnollisesti raha-asiansa, on terve ja jolla on tyydyttävä sosiaalinen verkosto. Palstalla esiintyy runsaasti moraalista arvointia syrjäytyneiksi kategorisoitujen ja kategorisoituneiden henkilöiden toiminnasta ja ominaisuuksista. Tästä esimerkkinä toimii laiskan kategoria. Laiskaksi leimattuja henkilöitä

haukutaan sossupummeiksi ja loiseläjiksi, ja syrjäytymisen katsotaan olevan näiden henkilöiden oman toiminnan seurausta. Tätä olin osannut odottaakin, mutta siitä huolimatta oli hämmentävää havaita, miten syyttävästi palstalla suhtaudutaan erilaisia sosiaalitukia saaviin henkilöihin. Tämän valossa en yhtään ihmettelekään, että jotkut ihmiset mieluummin elävät köyhyydessä kuin "alentuvat" hakemaan toimeentulotukea.

Moni kirjoittaja tuo esille aktiivisuuttaan muun muassa työnhaun tai muun yhteiskunnallisen osallistumiseen pyrkimisen suhteen. He siis pyrkivät tuottamaan kirjoituksessaan kuvaa jonkinasteista tavallisuudesta tai normaaliudesta siitä huolimatta, että he jonkin muun asian suhteen määrittyvät syrjäytyneiksi. Juhilan (2012, 215–216) mukaan tämä tavallisuuden tekeminen on usein läsnä silloin, kun kulttuurisesti poikkeavaksi määrittyvä ja tämän määrittelyn tunnistava kuvaa itseään. Poikkeavuutta siis "puhutaan pois" tuottamalla itsestään tavallista ja siten normaalia.

Joidenkin syrjäytyneen kategorioiden jäsenet taas saavat osakseen enemmän myötätuntoa kuin toiset. Tällainen kategoria on esimerkiksi *sairaana* kategoria. Mikäli ihminen on sairas, hänellä on hyväksyttävä syy jättäytyä pois työelämästä. Mikäli taas ihminen on terve, syrjäytyminen on vain ja ainoastaan hänen omaa syytensä. Moni palstalla näyttääkin ajattelevan, että menestyminen on täysin ihmisestä itsestään kiinni, jokaisella on mahdollisuus tehdä omasta elämästään parempaa, ja työtä löytyy aina jos vaan tosissaan hakee.

Kuten etukäteen arvelinkin, työ ja työttömyys ovat suuressa roolissa syrjäytymistä ja normaaliutta määrittävissä keskusteluissa. Suomessa vallitsee edelleen tiukka luterilainen työetiikka, ja normaali kansalainen näyttäytyy työrintamalla aktiivisena ja itse oman elantonsa ansaitsevana henkilönä. Tästä normista poikkeava saa osakseen paheksuntaa ja syyllistämistä. Tämä on mielestäni hieman huolestuttava ajatussuunta aikana, jolloin työttömyys ei ainakaan näytä vähenevän. Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli kesäkuun lopussa yhteensä 368 900 työtöntä työnhakijaa, mikä on 31 700 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden määrä lisääntyi edellisestä kuusta 39 300:lla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.) Heikki Mäki-Kulmala (2000, 62) huomauttaa, että työttömyys on avoimeen markkinatalouteen väijäämättömästi kuuluva ilmiö, eivätkä julkisen sektorin tai viranomaisten käytettävissä olevat keinot millään riitä sen täydelliseen poistamiseen. Mikäli siis ajatellaan ihmisen arvon ja normaaliuden määrittävän aktiivisen työelämään osallistumisen kautta, ajautuu osa ihmisistä väistämättä eriarvoiseen asemaan ja poikkeavan kategoriaan, sillä töitä ei yksinkertaisesti riitä kaikille.

Kiinnostava havainto on, että kategoriaan *yksinäinen* liittyvä keskustelu kietoutuu vahvasti sukupuolisiin tekijöihin. Sosiaalisista suhteista syrjäytymisen oletetaan koskettavan lähes yksinomaan miehiä. Parisuhteen puuttuminen nähdään merkittävänä syrjäytymistä aiheuttavana tekijänä juuri miehillä. Moni miespuolinen kirjoittaja kertoo kärsivänsä juuri parisuhteen puuttumisesta ja epäilee, että naiset eivät edes voi kokea yhtä kokonaisvaltaista yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Tämän lisäksi erityisesti miehillä näyttää esiintyvän sosiaalisten suhteiden vaikeuksien ohella myös päihdeongelmia. Päihteistä haetaan sekä rohkeutta kohdata sosiaalisia tilanteita että lohtua yksinäiseen elämään.

Mielenkiintoisen ja ajatuksia herättävän kategorian muodostavat myös *vapaaehtoisesti syrjäytyneet*. Nämä itseään oravanpyörästä hypänneiksi tai oman tien kulkijoiksi nimittävät kirjoittajat kokevat nykyisen yhteiskunnan elämänmenon sellaiseksi, joka ei vastaa heidän omia arvojaan. Niinpä he ovat vapaaehtoisesti siirtyneet syrjään esimerkiksi työnteosta tai sosiaalisista suhteista. Risto Rinteen ja Joel Kivirauman (2003, 16) mukaan erityisesti työmarkkinoilta ja koulutuksesta syrjäytyneissä on paljon sellaisia, jotka itse sanovat itsensä irti muiden sopimista yhteiskuntasopimuksista. He eivät kestä työyhteisön ja koulutuskoneiston paineita vaan vetäytyvät syrjään vapaaehtoisesti tai vastakulttuurisesti. Tässä keskustelupalstan kategoriassa on kiinnostavaa se, että vaikka nämä henkilöt vaikuttavat usein tyytyväisiltä elämäntilanteeseensa, he nähtävästi siitä huolimatta määrittelevät itsensä syrjäytyneiksi. Syrjäytymiseen viitataan (esim. Granfelt 1998, 77) useimmiten tilana, jota ei pidetä tavoiteltavana, vaan johon joudutaan vastoin tahtoaan. Tulkitseen näiden keskustelijoiden kirjoitukset eräänlaisena kritiikkinä syrjäytymiseen ulkoapäin määriteltynä leimana, johon liittyy itsestäänselvä oletus, että normaaliuden ulkopuolella elävien elämä olisi huonompaa ja vajavaisempaa ja että nykyisin vallitsevat arvot ja normit olisivat poikkeuksetta tavoittelemisen arvoisia. Vapaaehtoisesti syrjäytyneen kategorian jäsenistä voitaisiin käyttää myös termiä marginaalissa oleva, sillä toisin kuin se mitä varsinainen syrjäytyminen, marginalisaatio voi olla tietoinen valinta, eivätkä nämä henkilöt välttämättä ole menettäneet kykyä hallita omaa elämäänsä (Raunio 2006, 56).

Kategorian *syrjäytetty* alle sijoittuvat kirjoitukset sisältävät rankkoja kuvauksia alistetuksi, kiusatuksi ja nöyryytetyksi joutumisesta. Osa kirjoittajista kokee tullessa kaltoin kohdelluksi muiden ihmisten toimesta. Tulevana sosiaalityöntekijänä huomioni kiinnittyi kertomuksiin, joissa nöyryyttämisen kokemukset kuvataan viranomaistahon, kuten esimerkiksi sosiaalitoimiston työntekijöiden aiheuttamiksi. Sosiaalityön keskeisenä yhteiskunnallisena tavoitteena on ihmisten

kokonaisvaltainen hyvinvointi, mikä tarkoittaa työtä köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi (Törrönen 2012, 184). Sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuva näyttää usein kuitenkin aivan toisenlaiselta: "sossu" merkitsee ihmisille jotakin nöyryyttävää, negatiivista ja mielivaltaista kontrollia harjoittavana tahoa. Tässä vastakkainasettelussa asiakas asettuu nöyryytetyn ja byrokratian uhrin kategoriaan. Sosiaalityölle asetetut reunaehdot niukkoine resursseineen ja säästötoimenpiteineen ovat omiaan esittämään sosiaalityön kielteisessä valossa. Tutkimuksissa (mm. Arponen 2012) onkin todettu, että sosiaalityön julkisen kuvan hallinnan kannalta olisi tärkeää, että sosiaalityöntekijät ja asiantuntijat osallistuisivat sosiaalityöstä ja sen epäkohdista käytävään keskusteluun enemmän.

6.2 Tutkimuksen arviointia

Tutkimuksen luotettavuuden arvioimisessa on yleensä käytetty käsitteitä reliabelius ja validius. Reliabelius tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta, ja validius tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Laadullisen tutkimuksen arviointiin nämä käsitteet eivät välttämättä sellaisenaan sovellu. Kuitenkin kaiken tutkimuksen luotettavuutta tulisi jollakin tavalla arvioida, vaikkei edellä mainittuja termejä haluttaisikaan käyttää. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233.) Olen pyrkinyt tutkielmassani kuvailemaan ja perustelemaan mahdollisimman tarkkaan tutkimuskohdettani, valitsemaani teoreettista viitekehystä, aineistoani sekä tekemiäni ratkaisuja ja johtopäätöksiä. Tiedostan hyvin, että samaa aineistoa tutkiessaan joku muu olisi saattanut päätyä toisenlaisiin ratkaisuihin ja tuloksiin kuin minä. Aineistoani tutkiessa olisi joku toinen esimerkiksi voinut kiinnittää huomiota varsin eri seikkoihin ja löytää erilaisia kategorisointeja kuin minä.

Tutkielmaani lukiessa on hyvä pitää mielessä erityisesti sen, että vaikka tavoitteenani on ollut saada kuuluville tavallisen kansalaisen ääni sekä näkemykset syrjäytymisestä, edustavat internetin keskustelupalstalle kirjoittavat henkilöt vain hyvin rajattua osaa kaikista kansalaisista. Internetin keskustelut eivät siis edusta kattavasti mitään yleistä mielipidettä, sillä suuri osa kansalaisista ei verkkokeskusteluihin osallistu. Voidaan myös pohtia, onko kaikista syrjäytyneimmillä ja huono-osaisimmilla edes taitoa, mahdollisuutta tai motivaatiota internetin käyttöön ylipäänsä, saati sitten kiinnostusta kirjoittaa näkemyksiään ja kokemuksiaan syrjäytymisestä keskustelupalstoille.

Toisaalta voidaan ajatella, että verkkokeskusteluun osallistuminen tarjoaa yhden vaihtoehdoisen väylän jakaa ajatuksia ja kokea kenties jonkinlaista yhteisöllisyyden tunnetta heille, jotka kokevat olevansa syrjässä muilla elämäalueilla. Joka tapauksessa tutkimukseni aineistoon liittyvänä heikkoutena voidaan pitää sitä, että aineiston analyysi tuottaa ainoastaan yhden kohderyhmän, Suomi24 -sivuston keskusteluihin osallistuvien näkemyksiä tutkitusta aiheesta. Toisaalta laadullisen tutkimusten ei olekaan tarkoitus tuottaa samalla tapaa empiirisesti yleistettäviä päätelmiä kuin tilastollisen tutkimuksen (Eskola & Suoranta 1998, 65). Suhtaudunkin tutkimukseeni eräänlaisena tapaustutkimuksena, omana kokonaisuutenaan.

Aineistoni oli kooltaan varsin laaja. Jo luettuani noin puolet aineistosta huomasin kylläntymisen merkkejä, eli aineisto alkoi niin sanotusti toistaa itseään (Eskola & Suoranta 1998, 62–63). Sisällytin analyysiin kuitenkin melkein kaiken alunperin aikomani, sillä halusin sillä lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja välttää havaintojeni sattumanvaraisuutta. Näin jälkeempäin ajateltuna aineistoni rönsyilevyys ja monet erilaiset keskustelunaiheet olisivat mahdollistaneet hieman rajatummankin aiheen tutkimuksen. Esimerkiksi monissa viesteissä sivuttu sukupuolen vaikutus syrjäytymiseen herätti minussa ajatuksia tämän asetelman tarkemmasta tutkimisesta, jota en oman tutkimustehtäväni puitteissa pystynyt tähän tutkimukseen syvällisemmin mahdollittamaan. Samaten kategoria *vapaaehtoisesti syrjäytyneet* kirvoitti kiinnostusta lähempään tarkasteluun.

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015) Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuoristotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 84. Haettu 19.5.2015 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>

Ahola, Kirsi & Joensuu, Matti & Mattila-Holappa, Pauliina & Tuisku, Katinka & Vahtera, Jussi & Virtanen, Marianna (2014) Mielenterveyssyistä työkyvyttömiä nuorten aikuisten tausta. Suomen Lääkärilehti 69 (50–52), 3441–3448.

Airio, Ilpo (2006) Työssä mutta köyhä. Työn ja toimeentulon sidos kuudessa OECD-maassa 1970–2000. Janus 14 (3), 294–311.

Alatupa, Saija (toim.) (2007) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Löytyykö huonosuorituksen syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Sitra.

Aro, Mikko (2003) Syteen vai saveen? Koulutuksen työmarkkina-arvo ja hyvinvointivaikutukset Suomessa vuosina 1970–1990. Teoksessa Risto Rinne & Joel Kivirauma (toim.) Koulutuksellista alaluokkaa etsimässä. Matala koulutus yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 247–326.

Arpo, Robert (2005) Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa. Joensuun yliopisto.

Arponen, Jenni (2012) Sosiaalityön julkisuuskuva tarkastelemassa. Kehysanalyysi sosiaalityötä koskevasta vuoden 2010 sanomalehtikirjoittelusta. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Haettu 17.8.2015 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37947/URN:NBN:fi:jyu-201206041785.pdf>

Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.) (2006) Tutkielmamatka verkkoviestintään. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 1/2006. Helsinki: Yliopistopaino.

Barry, Monica (1998) An introduction. Teoksessa Monica Barry & Christine Hallet (toim.), Social exclusion and social work: Issues of theory, policy and practice. Lyme Regis Dorset: Russell House, 1–12.

Bergmann, Jörg R. (1998) Introduction: Morality in discourse. Research on Language and Social Interaction 31 (3–4), 279–294.

Ek, Ellen & Saari, Erkki & Viinamäki, Leena & Sovio, Ulla & Järvelin, Marjo-Riitta (2004) Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 76. Helsinki: Kela, tutkimusosasto.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Erola, Jani (1997) "Täys roisto!": Luottotietotoiminnan sosiaaliset haitat ja oikeuttamisen ongelmat Suomessa. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 218. Helsinki: Stakes.

Eskelinen, Niilo & Kiilunen, Jaakko (2014) European minimum income network maaraportti Suomi. Tutkimus riittävistä ja saavutettavista vähimmäistoimeentulojärjestelmistä ja -suunnitelmista EU-jäsenvaltioissa. Haettu 22.7.2015
<https://eminnetwork.files.wordpress.com/2013/04/emin-finland-2014-fi.pdf>

Forsberg, Hannele & Järviluoma, Helmi & Ritala-Koskinen, Aino & Roivainen, Irene (1991) MCD-analyysillä moraalisen järjestyksen lähteille? Teoksessa Hannele Forsberg ym. (toim.) Sosiaalisia käytäntöjä tutkimassa. Katkelmia empiirisen tutkimuksenteon vaiheista. Sosiaalipolitiikan laitos, Tutkimuksia, Sarja A Nro 1. Tampereen yliopisto, 111–121.

Frankel, Mark S. & Siang, Sanyin (1999) Ethical and legal aspects of human subjects research in cyberspace. Washington DC: American Association for the Advancement of Science.

Garfinkel, Harold (1967) Studies in ethnomethodology. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Glorieux, Ignace (1999) Paid work: A critical link between individuals and society. Some conclusions on the meaning of work for social integration. Teoksessa Paul Littlewood, Ignace

Glorieux, Sebastian Herkommer & Ingrid Jönsson (toim.) Social exclusion in Europe: Problems and paradigms. Aldeshot: Ashgate, 67–87.

Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Haapola, Ilkka (2002) Toimeentulotukiasiakkaiden syrjäytymisriskit 1990-luvun Suomessa. Paneelitutkimus vuosien 1990-1992 uusista tuensaajista. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 8. Helsinki.

Hakala, Salli & Vesa, Juho (2013) Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Teoksessa Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 216–244.

Heikkilä, Matti (1997) Kuinka perustella sosiaalipoliittisia supistuksia. Teoksessa Matti Heikkilä & Hannu Uusitalo (toim.) Leikkausten hinta. Tutkimuksia sosiaaliturvan leikkauksista ja niiden vaikutuksista 1990-luvun Suomessa. Raportteja 208. Helsinki: Stakes, 19–32.

Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.

Helne, Tuula & Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko (2004) Johdanto: Sisään, mutta mihin ja miten? – Kysymyksiä yhteisyydestä. Teoksessa Tuula Helne, Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen (toim.) Seis yhteiskunta – tahdon sisään! Jyväskylä: Minerva Kustannus, 7–19.

Hester, Stephen & Eglin, Peter (toim.) (1997) Culture in action: Studies in membership categorization analysis. Washington (D.C.): International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis.

Hine, Christine (2000) Virtual ethnography. London: Sage.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Ho, Shirley S. & McLeod, Douglas M. (2008) Social-psychological influences on opinion expression in face-to-face and computer-mediated communication. *Communication Research* 35 (2), 190–207.

Ilmarinen, Juhani (2011) Ikääntyneet ja työmarkkinat. Teoksessa Marja Vaarama (toim.) *Ikääntyminen riskinä ja mahdollisuutena. Poliittisen kestävyuden alaryhmän raportti. Valtioneuvoston kanslian raportteja* 3, 55-96. Haettu 13.7.2015 http://vnk.fi/documents/10616/622958/R0309_Ik%C3%A4%C3%A4ntyminen+riskin%C3%A4+ja+mahdollisuutena.pdf

Ilmakunnas, Ilari & Kauppinen, Timo M. & Kestilä, Laura (2015) Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (3), 247–262.

Ilmonen, Kaj (2007) *Johan on markkinat. Kulutuksen sosiologista tarkkailua*. Tampere: Vastapaino.

Joinson, Adam N. (2005) Internet behaviour and the design of virtual methods. Teoksessa Christine Hine (toim.) *Virtual methods. Issues in social research on the internet*. Oxford: Berg, 21–34.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2012) *Kategoria-analyysin juuret*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Kategoriat, kulttuuri & moraal*. Johdatus kategoria-analyysiin. Tampere: Vastapaino, 17-44.

Juhila, Kirsi (2004) *Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. Historiaa ja nykysuuntauksia*. *Janus* 12 (2), 155–183.

Juhila, Kirsi (2012) *Poikkeavan kategorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Kategoriat, kulttuuri & moraal*. Johdatus kategoria-analyysiin. Tampere: Vastapaino, 175–226.

Juhila, Kirsi & Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (2012) *Kategoria-analyysin teesit*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Kategoriat, kulttuuri & moraal*. Johdatus kategoria-analyysiin. Tampere: Vastapaino, 45–88.

Juppi, Pirita (2010) Media syrjäytymisen määrittelijänä ja selittäjänä. Teoksessa Terhi Laine, Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveystalalla. Helsinki: Tammi, 325–352.

Julkunen, Raija (2001) Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, Raija (2008) Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosessista. Tampere: Vastapaino.

Jyrkämä, Jyrki (1986) Nuoret sivuraiteille? Nuorisosta, syrjäytymisestä, yhteiskunnasta. Teoksessa Armi Mikkola (toim.) Suomalaista nuorisotutkimusta. Tutkijoiden puheenvuoroja. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/1986. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus, 37 - 58.

Jyrkämä, Jyrki & Puustelli, Anna & Ylilahti, Minna (2011) Ikääntyvän väestön yhteiskunta – Visiot, riskit ja ratkaisumallit sosiaaligerontologisessa keskustelussa. Teoksessa Merja Vaarama (toim.) Ikääntyminen riskinä ja mahdollisuutena. Poliittisen kestävyuden alaryhmän raportti. Valtioneuvoston kanslian raportteja 3, 147–170. Haettu 13.7.2015 http://vnk.fi/documents/10616/622958/R0309_Ik%C3%A4%C3%A4ntyminen+riskin%C3%A4+ja+mahdollisuutena.pdf

Järventie, Irmeli (2000) Lasten syrjäytyminen – laiminlyöty alue tutkimuksessa ja politiikassa. Teoksessa Matti Heikkilä & Jouko Karjalainen (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus, 135–153.

Järventie, Irmeli (2001) Eriarvoisen lapsuuden muotokuva. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY, 83–124.

Kajanne, Orvokki (2014) Meistäkö lastensuojeluilmoitus? Vanhempien kokemuksia lastensuojeluilmoituksesta, lastensuojelutarpeen selvityksestä ja sosiaalityöntekijöiden työskentelystä internetin keskustelupalstakommenttien perusteella. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Kajanoja, Jouko (2000) Syrjäytymisen hinta. Teoksessa Matti Heikkilä & Jouko Karjalainen (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus, 233–249.

Kajantie, Eero & Hovi, Petteri & Eriksson, Johan & Laivuori, Hannele & Andersson, Sture & Räikkönen, Katri (2013) Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa? Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 23–36.

Kainulainen, Sakari (2006) Huono-osaisuuden kasautuminen ja pitkittyminen Suomessa 1970–2000. Yhteiskuntapolitiikka 71 (4), 373–386.

Kimpanpää, Riikka (2008) Holtitonta tuhlausta vai olosuhteiden uhreja? Tutkimus Internetin keskustelupalstan velkaantumisrepertuaareista. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Haettu 5.6.2015 <http://tampub.uta.fi/handle/10024/80362>

Kivivuori, Janne (2009) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedoksiantoja 94. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kokko, Katja (2010) Keski-ikä määrittelyä ja kuvailua. Teoksessa Lea Pulkkinen & Katja Kokko (toim.) Keski-ikä elämänvaiheena. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352, 1-4.

Komonen, Katja (2001) Työn moraalista koulutuksen moraliin. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 16 / Nuoran julkaisuja 19. Helsinki, 70–85.

Koski, Leena. & Moore, Erja (2001) Näkökulmia aikuisuuteen ja aikuiskasvatukseen. Aikuiskasvatus 21 (1), 4–13.

Koskinen, Simo (2011) Ikääntyneiden syrjäytyminen. Hoivapalvelut 5–6/2011, 15–17.

Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Acta Universitatis Tamperensis: 1148. Tampere.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Kärkkäinen, Henrik (2011) Nuori putoaa putkesta – lasku 1,2 miljoonaa. Taloussanomat 18.4.2011. Haettu 26.5.2015 <http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2011/04/18/nuori-putoaa-putkesta-lasku-12-miljoonaa/20115003/139>

Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne (2013) Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. Teoksessa Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 193–215.

Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (2013) Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 9–33.

Laine, Sonja (2009) Äitien surulliset tarinat. Vertaistuki itsemurhan tehneiden läheisten keskustelupalstalla. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Haettu 5.6.2015 <http://tampub.uta.fi/handle/10024/81072>

Lanne, Viivi (2015) Muuttuva isyys, erovanhemmuus ja sukupuoli. Diskurssianalyttinen tutkimus etä-isyyden ja sosiaalityön kohtaamisesta internetin keskustelupalstalla. Helsingin yliopisto. Sosiaalityö ja sosiaalisen median tutkimuskeskus. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Haettu 5.6.2015 <http://www.doria.fi/handle/10024/103552>

Laurinkari, Juhani & Niemelä, Pauli (1999) Väestötutkimuksen teoreettinen viitekehys syrjäytymisilmiön tarkastelemiseksi. Teoksessa Juhani Laurinkari & Pauli Niemelä (toim.) Elämänhallinta ja syrjäytyminen Suomussalmella. Tutkimus ennaltaehkäisevän sosiaalipolitiikan toimintaohjelman toteuttamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1998: 28. Helsinki, 1–9.

Lehtonen, Heikki & Heinonen, Jari & Rissanen, Pekka (1986) Syrjäytymiskäsitteen käytön ongelmia. Sosiaalihuollon toimeentuloprojekti. Sosiaalihuollon julkaisuja 12/1986. Helsinki.

Leinonen, Tuomas (2012) Nuorten koulutuksen keskeyttäminen ja sen hinta. Opiit käyttöön –hanke. Sosiaalikehitys Oy. Haettu 26.5.2015 <http://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/nuorten-koulutuksen-keskeyttaminen.pdf>

Levitas, Ruth (2005) *The inclusive society? Social exclusion and new labour*. 2. uudistettu painos. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lähteenmaa, Jaana (2010) Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. Työpoliittinen Aikakauskirja 4/2010. Helsinki: Työministeriö, 51–63. Haettu 25.7.2015 <https://www.tem.fi/files/28609/Lahteenmaa.pdf>

Lämsä, Anna-Liisa (2009) Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. *Acta Universitatis Ouluensis. Series E, Scientiarum rerum socialium* (102). Oulu.

Mann, Chris & Stewart, Fiona (2000) *Internet communication and qualitative research. A handbook for researching online*. London: Sage.

Mannila, Simo & Martikainen, Pekka (2005) Työttömyys. Teoksessa Arpo Aromaa & Jussi Huttunen & Seppo Koskinen & Juha Teperi (toim.) *Suomalaisten terveys*. Helsinki: Duodecim, 62–64.

Moisio, Pasi & Rämö, Tuomas (2007) Koettu yksinäisyys demografisten ja sosioekonomisten taustatekijöiden mukaan Suomessa vuosina 1994 ja 2006. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (4), 392–401.

Myllyniemi, Sami (2006) Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Uskon asia*. Nuorisobarometri 2006. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 34. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 67. Helsinki 14–89.

Myllyniemi, Sami (2009) Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki.

Myrskylä, Pekka (2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu 16.6.2015
http://www.tem.fi/files/34027/Nuoret_tyomarkkinoiden_ja_opiskelun_ulkopuolella.pdf

Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva Analyysi 1.2.2012. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Haettu 16.6.2015 <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Mäki-Kulmala, Heikki (2000) Työttömänä työyhteiskunnassa. Työttömän oikeuksien ja velvollisuuksien eettistä ja yhteiskuntafilosofista tarkastelua. Työpoliittinen tutkimus nro 225. Helsinki: Työministeriö.

Määttä, Mirja (2007) Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Helsingin yliopisto.

Nikander, Pirjo (2010) Jäsenkategoria-analyysi ja haastattelun kulttuuriset jäsennykset. Teoksessa Johanna Ruusuvaara, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 242–268.

Nyysölä, Kari & Pajala, Sasu (1999) Nuorten työura. Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Ojala, Hanna (2011) Vanhuus ja yksinäisyys. Tutkimus iäkkäiden ihmisten yksinäisyyskokemuksista, niiden merkityksistä ja tulkinnoista. Acta Universitatis Tamperensis: 1651. Tampere.

Rauhala, Urho (1988) Huono-osaisen muotokuva. Sosiaali- ja terveysministeriö. Suunnitteluosasto. Julkaisuja 1988: 7 Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Rinne, Risto & Kivirauma, Joel (2003) Koulutuksen ja syrjäytymisen muuttuva yhteys. Teoksessa Risto Rinne & Joel Kivirauma (toim.) Koulutuksellista alaluokkaa etsimässä. Matala koulutus yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä Suomessa 1800 ja 1900 -luvulla. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 13–78.

Roivainen, Irene (1999) Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Roivainen, Irene & Heinonen, Jari & Ylinen, Satu (2011) Köyhä byrokratian rattaissa. Kunnallisan alan kehittämissätiön tutkimusjulkaisut, nro 64. Helsinki: Kunnallisan alan kehittämissätiö. Haettu 11.7.2015 <http://www.kaks.fi/sites/default/files/Tutkimusjulkaisu%2064.pdf>

Ruusuvuori, Johanna (2001) Harvey Sacks. Arkielämän metodit ja keskustelunanalyysi. Teoksessa Vilma Hänninen, Jukka Partanen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 383–405.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 16.7.2015 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Saarinen, Henna (2001) Nuoruus ja hulluus, vanhuus ja viisaus? Tutkimus nuorten kulutuskäyttäytymisestä ja velkaantumisesta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 261. Helsinki: Stakes.

Sacks, Harvey (1992) Lectures on conversation. Vol. 1. Oxford: Blackwell.

Salonen Reetta (2005) Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa Sinikka Aapola & Kaisa Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia. Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 56. Helsinki.

Sandberg, Otso (2015) Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski. Acta Universitatis Tamperensis: 2011. Tampere.

Sanders, Teela (2005) Researching the online sex work community. Teoksessa Christine Hine (toim.) Virtual methods. Issues in social research on the internet. Oxford: Berg, 67–80.

Schegloff, Emanuel (2007) A tutorial on membership categorization. Journal of Pragmatics 39 (3), 462-482.

Savikko, Niina & Routasalo, Pirkko & Tilvis, Reijo S. & Strandberg, Timo E. & Pitkälä, Kaisu H. (2005) Predictors and subjective causes of loneliness in an aged population. Archives of Gerontology and Geriatric 41 (3), 223-233.

Siltala, Juha (2007) Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Helsinki: Otava.

Sipilä, Jorma (1985) Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Helsinki: Tammi.

Suoninen, Eero (2001) Harold Garfinkel. Etnometodologia ja sosiaaliset järkeilytavat. Teoksessa Vilma Hänninen, Jukka Partanen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 365–382.

Suoninen, Eero (2012) Identiteettien rakentuminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategoria-analyysiin. Tampere: Vastapaino, 89–130.

Suurpää, Leena (toim.) (2009). Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu 27. Haettu 19.5.2015 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisu/syrjaytymistieto.pdf>

Tammi, Tuukka (2015) Syrjäytyminen on polku, jonka voi katkaista. Pääkirjoitus. Yhteiskuntapolitiikka 80 (3), 205–206.

Taskinen, Sirpa (2001) Mitä tarkoitetaan lasten ja nuorten syrjäytymisellä? Teoksessa Sirpa Taskinen (toim.) "Huono ennuste". Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen? Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Aiheita; 10/2001. Helsinki: Stakes, 4–15.

Townsend, Peter (1979) Poverty in the United Kingdom. A survey of household resources and standards of living. Harmondsworth: Penguin.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2015) Työllisyyskatsaus. Kesäkuu 2015. Haettu 16.8.2015 http://www.tem.fi/files/43479/TKAT_Kesa_2015.pdf

Törrönen, Maritta (2012) Sosiaalityö ja arkinen hyvinvointi. Vastavuoroisuuden dialektiikka. Janus 20 (2), 182–191.

Vaarama, Marja (2009) Ikääntyneiden elämänlaatu ja hoivakysymys. Teoksessa Marja Vaarama (toim.) Ikääntyminen riskinä ja mahdollisuutena. Poliittisen kestävyuden alaryhmän raportti. Valtioneuvoston kanslian raportteja 3, 118–146. Haettu 11.7.2015 http://vnk.fi/documents/10616/622958/R0309_Ik%C3%A4%C3%A4ntyminen+riskin%C3%A4+ja+mahdollisuutena.pdf/

Vanhanen, Emma (2009) Riippuvuuden hallintaa. Puolisoiden verkkokeskustelua päihdeongelmasta. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Haettu 5.6.2015 <http://tampub.uta.fi/handle/10024/80807>

Vähämäki, Jussi (2003) Kuhnurien kerho. Vanhan työn paheista uuden hyveiksi. Helsinki: Tutkijaliitto.

Vähätalo, Kari (1998) Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Vähätalo, Paula (2013) Masentuneiden tulkintarepertuaarit sosiaalisista suhteistaan internetin keskustelupalstalla. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Haettu 5.6.2015 <http://tampub.uta.fi/handle/10024/84746>

Välimaa, Outi (2011) Kategoriat ongelman selontekoina. Pitkäaikaistyöttömyydestä neuvottelemisen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa. Acta Universitatis Tamperensis 1589. Tampere.

Väärälä, Reijo (2000) Tarvitseeko Suomi syrjäytymisen vastaista ohjelmaa? Teoksessa Matti Heikkilä & Jouko Karjalainen (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus, 74–85.

Watt, Susan E & Lea, Martin & Spears, Russell (2002) How social is internet communication? A reappraisal of bandwidth and anonymity effects. Teoksessa Steve Woolgar (toim.) Virtual society? Technology, cyberspace, reality. Oxford University Press, 61–77.

Wikipedia. Vapaa tietosanakirja: Suomi24. Haettu 16.8.2015 <http://fi.wikipedia.org/wiki/>

Wikipedia. Vapaa tietosanakirja: Keskustelupalsta. Haettu 5.6.2015 <http://fi.wikipedia.org/wiki/>

Wilenius, Reijo (1981) Ihminen ja työ. Jyväskylä: Gummerus.